

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Analýza překladu kulturně specifických prvků v románu *Ostrov pokladů*
(Bakalářská práce)

Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky

Analýza překladu kulturně specifických prvků v románu
Ostrov pokladů

(Bakalářská práce)

Autor: Veronika Neulingerová

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Vedoucí práce: Mgr. Josefína Zubáková, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne 9. 4. 2024

.....

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Josefině Zubákové, Ph.D. za veškerou pomoc, ochotu a trpělivost, kterou mi věnovala při vypracování této práce.

Anotace

Autor: Veronika Neulingerová
Katedra: Katedra anglistiky a amerikanistiky
Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad
Název česky: Analýza překladu kulturně specifických prvků v románu *Ostrov pokladů*
Název anglicky: Analysis of the translation procedures of culture-specific elements in *Treasure Island*
Vedoucí práce: Mgr. Josefina Zubáková, Ph.D.
Počet stran: 73
Počet znaků: 80 560
Počet příloh: 1x tabulky

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je ve vybraných překladech románu *Ostrov pokladů* autora Roberta Louise Stevensona analyzovat použité postupy pro překlad kulturně specifických prvků, a to konkrétně prvků z oblasti britského námořnictví, které jsou v románu nejvíce zastoupeny. Ve vnitrozemských zemích, jako je Česká republika, je překlad takovýchto KSP obzvláště problematický z důvodu neexistující vlastní námořnické historie a kultury, a zvláště pak z důvodu nedostatečně rozvinutého názvosloví. Výzkum zjišťuje, jakým způsobem postupovali čeští překladatelé při převodu hodnotí v lodní posádce, konkrétních částí lodi a procesů spojených s mořeplavbou a dále slangových výrazů, frazeologismů a běžných frází hojně používaných postavami námořníků ve Stevensonově románu. Ze součtu použitých postupů je vytvořena kvantitativní analýza, která určuje převládající tendence v překladech kulturně specifických prvků v této specifické oblasti.

Klíčová slova

Ostrov pokladů, Robert Louis Stevenson, kulturně specifické prvky, námořnictví, námořní historie, překladatelské postupy, komparativní analýza

Abstract

The aim of this thesis is the analysis of culture-specific items in three Czech translations of the novel *Treasure Island* by Robert Louis Stevenson, with focus on CSIs relating to the area of British maritime culture. In landlocked countries such as the Czech republic, translators may find it particularly difficult to translate such CSIs due to nonexistent naval history of their own and especially due to insufficiently developed nautical terminology. My research seek to determine which procedures were used by Czech translators in translating ranks in a ship's crew, specific parts of ships and procedures connected with seafaring as well as fixed expressions, slang and common phrases that are frequently used by characters in Stevenson's novel. The listed procedures form the basis of quantitative analysis which determines the dominant tendencies in translation of culture-specific items in this particular area.

Keywords

Treasure Island, Robert Louis Stevenson, culture-specific items, seafaring, naval history, translation procedures, comparative analysis

Seznam zkratk

AS	Aloys Skoumal
CJ	Cílový jazyk
CK	Cílová kultura
CT	Cílový text
GEN	Generalizace
GH	G. Horlivý
KK	Kalk
KSP	Kulturně specifické prvky
OEK	Oficiální ekvivalent
PAR	Parafráze
PSN	Posun
RLS	Robert Louis Stevenson
SUB	Substituce
V&F	Prokop Voskovec a Marie Fantová
VCH	Vynechávka
VJ	Výchozí jazyk
VK	Výchozí kultura
VT	Výchozí text

Obsah

Anotace	5
Seznam zkratk	7
Úvod.....	10
Teoretická část	12
1 Román <i>Ostrov pokladů</i>	12
1.1 Původní text.....	12
1.2 Děj románu	12
1.3 Autor.....	13
1.4 České překlady a překladatelé	14
1.4.1 G. Horlivý.....	15
1.4.2 Prokop Voskovec a Marie Fantová.....	15
1.4.3 Aloys Skoumal	16
2 Kontext překladu prvků z námořního prostředí do češtiny.....	17
2.1 Historie	17
2.2 Odraz v kultuře	17
2.3 České zdroje námořních pojmů	18
3 Kulturně specifické prvky	20
3.1 Klasifikace kulturně specifických prvků	20
3.2 Překlad kulturně specifických prvků	21
3.2.1 Peter Newmark	21
3.2.2 Jiří Levý.....	22
3.2.3 Hervey a Higgins.....	23
3.2.4 Jan Pedersen	24
4 Metodologie	26
Praktická část	28
5 Extralingvistické prvky	28
5.1.1 Lodě a jejich části.....	28
5.1.2 Procesy na lodích.....	35
5.1.3 Hodnosti v posádce.....	38
6 Intralingvistické prvky	46
6.1.1 Frazeologismy	46
6.1.2 Slang.....	52
6.1.3 Rozkazy a profesní fráze	57
6.2 Kvantitativní analýza.....	59

Závěr	65
Summary	67
Seznam tabulek	69
Seznam obrázků	69
Seznam grafů.....	69
Zdroje	70

Úvod

Literatura s námořní tematikou není v českém prostředí příliš rozšířená, přesto se k nám dostávají díla námořní fikce, která se řadí mezi literární klasiku. Za příklad lze uvést román Hermana Melvilla *Bílá velryba*, tvorbu Julese Verna nebo román *Ostrov pokladů* autora Roberta Louise Stevensona. Čeští překladatelé takovýchto uměleckých textů se však musí potýkat s jedním zásadním problémem, a to s překladem prvků z oblasti námořnictví, které bývají v tomto žánru bohatě zastoupeny, v českém jazyce však mnohdy zcela chybí. Jedinečnost těchto prvků vychází z bohaté námořní historie, kdy docházelo k postupnému formování specifické námořní kultury zahrnující názvosloví, zvyky, slang, mytologii a jiné reálie.

Pro výzkum jsem zvolila Stevensonův román *Ostrov pokladů*, protože se v našem prostředí jedná snad o nejznámější literární dílo s námořní tematikou. Dobrodružný román se proslavil svým barvitým popisem historického prostředí velkých mořských plachetnic (anglicky Age of Sail) a vyobrazením námořníků a pirátů. Od svého prvního českého vydání v překladu V. B. Šumavského v roce 1901 byl román mnohokrát znovu přeložen. Z existujících překladů jsem pro svou analýzu vybrala následující tři: překlad G. Horlivého z roku 1916, který je jeden z nejstarších českých překladů, dále překlad Prokopa Voskovce a Marie Fantové z roku 1957, a třetím je momentálně nejvydávanější překlad Aloyse Skoumala vydaný roku 1967. Cílem práce je analyzovat použité postupy jednotlivých překladatelů a na základě výsledků kvantitativní analýzy určit převládající postupy v překladu kulturně specifických prvků (dále KSP) z britského námořnického prostředí v českých překladech.

V první kapitole teoretické části nejprve blíže představuji původní román a vybrané překlady a krátce přiblížím životopis autora a překladatelů. Druhá kapitola se věnuje historii a vývoji námořního názvosloví v českém jazyce. Uvádím v ní důvody, proč u nás docházelo k minimálnímu jazykovému vývoji v této oblasti, a také rozdíly mezi kulturami výchozího a cílových textů ve vztahu k loďní dopravě. Zde také představím publikace, které pro potřeby této práce používám jako zdroj českých ekvivalentů výrazů použitých v románu. Ve třetí kapitole se zabývám teorií překladu kulturně specifických prvků. Představím hlavní autory, kteří se této problematice věnovali, jako např. Petera Newmarka a jeho systém klasifikace KSP, zásady týkající se národního a dobového specifična Jiřího Levého, a některé nejznámější modely překladatelských postupů zaměřených na KSP, mezi nimi model Jana Pedersena, který používám v praktické části této práce.

V kapitole 5 a 6 praktické části se zaměřuji na kvalitativní analýzu konkrétních příkladů z vybraných textů. Rozsah, se kterým pracuji, činí zhruba 20 % původního textu, a je vybrán z kapitol, které obsahují nevyšší koncentraci studovaných KSP. Úryvky z původního textu jsou uvedeny spolu s jejich třemi překladovými ekvivalenty, u kterých následně rozebírám použité postupy. Součástí každé kapitoly je také tabulka se součty všech použitých postupů a krátká analýza dat, která tvoří základ pro výslednou kvantitativní analýzu na konci praktické části. Jako součást výzkumu se pokusím odpovědět na následující otázky:

- 1) Jaká je u vybraných překladatelů míra domestikace v překladu KSP?
- 2) Které překladatelské postupy převládají napříč všemi použitými překlady?
- 3) Které překladatelské postupy se v dílech jednotlivých překladatelů vyskytují nejčastěji?

Součástí práce je Příloha, která obsahuje seznam dohledaných kulturně specifických prvků ve vybraném rozsahu.

Teoretická část

1 Román *Ostrov pokladů*

V této kapitole podrobněji představím román *Ostrov pokladů*, zmíním informace o autorovi Robertu Louis Stevensonovi, uvedu seznam českých překladů, a nakonec zmíním i několik informací o zvolených překladatelích.

1.1 Původní text

Ostrov pokladů (v originále *Treasure Island*, v češtině místy i pod jinými názvy, viz níže) je dobrodružný román skotského autora Roberta Louise Stevensona. Původně román vycházel po částech v časopise *Young Folks* mezi říjnem 1881 a lednem 1882, jako kompletní kniha byl pak poprvé vydán v roce 1883 (Hammond 1984, s. 102). Je autorovým nejznámějším dílem. Byl nesčetněkrát přeložen do mnoha jazyků a dal vzniknout celé řadě filmových, divadelních a komiksových adaptací.

Román je rozdělen do šesti částí, každá o šesti až osmi kapitolách, kromě části tři, která má pouze tři kapitoly. Součástí knihy je i mapa ostrova, kterou nakreslil sám Stevenson. Vydání z roku 1911, které pro tuto práci používám, také obsahuje několik ilustrací.

Román je pevně zasazen do námořního prostředí, podstatná část se odehrává přímo na lodi a většina postav jsou námořníci. Jako důsledek román obsahuje velké množství pojmů a výrazů z oblasti námořnictví. V textu jsou zmiňovány části lodí, mezi kterými se postavy pohybují, několik různých typů lodí a člunů, procesy související s řízením lodí a tituly členů posádky. Námořnická kultura se odráží i v pásmu postav. Námořníci se vyjadřují odlišně od ostatních postav, mluví výrazně nespisovně, s odlišnou výslovností, a ve svých promluvách velmi často používají slangové výrazy a idiomy vycházející z námořního názvosloví. Jak uvádí David Cordingly, vyobrazení námořního života je v knize obzvláště živé, neboť Stevenson sám měl bohaté zkušenosti s plavbami na lodích (2006, s. 24). Tyto prvky mají v textu i další funkci – hlavní postava je chlapec, který se na moře vydává poprvé, a čtenář se s prostředím seznamuje spolu s ním. Vysoký počet kulturně specifických prvků dodává románu jeho jedinečný ráz a dalo by se říci, že tento aspekt je hlavním prostředkem pro vtažení čtenáře do prostředí příběhu, a neměl by být v překladech opomenut.

1.2 Děj románu

Dobrodružný příběh je formulován jako vyprávění Jima Hawkinse, který se jako chlapec zúčastnil honby za pokladem legendárního piráta Flinta. Příběh začíná smrtí starého piráta Billyho Bonese, který se v hostinci Jimova otce ukryl před svými bývalými druhy. Jim v jeho truhle objeví mapu ostrova s pokladem, o které informuje rodinného přítele doktora Liveseye a místního zemana pana Trelawneye. Zeman následně zorganizuje

výpravu za pokladem a Jim se spolu s nimi vydává na moře. Posádku si najmou skrze kontakty bývalého lodního kuchaře Johna Silvera. Během plavby však vyjde najevo, že Silver a většina námořníků jsou piráti, kteří chtějí výpravu zneužít pro získání pokladu. Jim, který se o plánované vzpouru náhodou doslechl, upozorní zemana a kapitána lodi, čímž jim umožní se spolu s hrstkou věrných námořníků zachránit. Útočiště naleznou ve starém srubu na ostrově, odkud se pak brání útokům vzbouřenců. Mezitím Jim na ostrově potká pomateného Bena Gunna, bývalého člena Flintovy posádky, který byl před lety na ostrově opuštěn. Za pomoci jeho rad se Jimovi podaří získat zpět z moci vzbouřenců Trelawneyovu loď. Při návratu do srubu je však piráty zajat a jako rukojmí se nedobrovolně účastní hledání pokladu. Na místě označeném na mapě však nacházejí jen prázdnou skrýš. Poklad již dávno našel Ben Gunn, který spolu s Trelawneyho skupinou již na piráty čeká. Silver je zajat, poklad přenesen na loď a zbylí piráti ponecháni svému osudu na ostrově. Během zpáteční cesty do Anglie se Silverovi podaří z lodi utéct v jednom americkém přístavu.

1.3 Autor

Robert Louis Stevenson, nar. 13. 11. 1850 v Edinburghu, byl skotský romanopisec, esejista, básník a autor cestopisů. Pocházel z rodiny významných stavitelů majáků. Kvůli chatrnému zdraví a vášni pro literaturu však Stevenson nepokračoval v rodinném řemesle. Vystudoval práva na Edinburské univerzitě, na praxi však nenastoupil a místo toho začal publikovat své texty. (Stevenson 1965, s. 9)

Mezi jeho prvními tituly byly povídka *Útulek na noc* (*A Lodging for the Night*, 1877), *Plavba do vnitrozemí* (*An Inland Voyage*, 1878) a cestopisné dílo *Putování s oslem po Cévennách* (*Travels with a Donkey in the Cevennes*, 1879). Napsal také sbírku povídek *Nové příběhy tisíce a jedné noci* (*New Arabian Nights*, 1882), v níž je i známá povídka *Klub sebevrahů* (*The Suicide Club*). Samotný román *Ostrov pokladů* vznikl poté, co se Stevenson odstěhoval do Spojených států amerických za svou manželkou Fanny Osbourne a jejím synem. Autor román původně napsal právě pro svého nevlastního syna. Další jeho slavná díla jsou např. román *Kníže Otto* (*Prince Otto*, 1885), *Únos* (*Kidnapped*, 1886) a novela *Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda* (*Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, 1886). (tamtéž, s. 10-12)

Stevenson značnou část svého života strávil cestováním, nejen mezi rodným Skotskem, Evropou a Spojenými státy, ale i v Pacifiku, po Havajských ostrovech, na Tahiti a souostroví Samoa, kde zůstal do konce života. Stevenson byl v životě politicky aktivní, vyjadřoval se např. proti britské koloniální politice v jižní Africe a stavěl se na stranu Samoanů v konfliktech s Británií, Spojenými státy a Německem, pod jejichž správou tehdy ostrovy patřily. Zemřel 3. 12. 1894. (tamtéž, s. 12-14)

1.4 České překlady a překladatelé

Stevensonův román se v českém prostředí těší značné popularitě. Od jeho vydání vzniklo velké množství překladů pod různými tituly. V tabulce níže je kompletní seznam vydání sestavený podle informací z webu *Databáze knih*¹. Tabulka nezohledňuje adaptace, komiksová vydání, zkrácené a dvojjazyčné verze.

Tabulka 1: České překlady *Ostrova pokladů*

Název překladu	Rok vydání	Vydavatel	Překladatel
Zlatý ostrov ²	1901, 1924	Josef R. Vilímek	Václav Beneš-Šumavský
Poklad na ostrově	1902	Hynek (Alois Hynek)	Jan Váňa
Ostrov pokladů: román	1916, 1922	Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (Antonín Svěcený)	G. Horlivý
Poklad na ostrově	1930, 1946	Melantrich, Práce	Jan Čep
Ostrov pokladů	1930	Karel Nosek	Zdenka Mathesiusová
Ostrov zlata	1936	Zdeněk Holfeld	K. Hanka
Poklad na ostrově	1949, 1954, 1957, 1961, 1964, 1980, 1985, 1989, 1996	Vyšehrad, SNDK - Státní nakladatelství dětské knihy, Albatros (ČR)	Hana Šnajdrová-Bílková
Ostrov pokladů	1957	SNKLHU - Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění	Prokop Voskovec, Marie Fantová
Poklad na ostrově	1999	BB art	Ondřej Müller
Ostrov pokladů	1999	Toužimský & Moravec	Gustav Kadlec
Ostrov pokladů	1967, 2005, 2013, 2018 (epub), 2020	Odeon, Nava, Knižní klub, Městská knihovna (Praha) (epub), Pikola	Aloys Skoumal

¹ Ostrov pokladů: vydání. Online. Databáze knih. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/ostrov-pokladu-45283>. [cit. 2024-04-23].

² Překlad z francouzštiny

Pro výzkum jsem použila tyto tři tituly:

- *Ostrov pokladů* (1922) přeložený G. Horlivým
- *Ostrov pokladů* (1957) přeložený Prokopem Voskovcem a Marií Fantovou
- *Ostrov pokladů* (1967) přeložený Aloisem Skoumalem

Použité překlady sledují stejné rozdělení textu na části a kapitoly, jako původní text.

1.4.1 G. Horlivý

G. Horlivý, vlastním jménem Gustav Winter (20. 6. 1889 – 6. 9. 1943) byl český překladatel, novinář a politický publicista. Vystudoval filozofii na Karlově univerzitě, v Paříži pracoval jako korespondent pro české sociálnědemokratické noviny *Práva lidu*, a od roku 1939 byl aktivní v československém zahraničním odboji³. Publikoval mimo jiné v novinách a časopisech *Akademie*, *Lidové noviny*, *Kalendář českožidovský*, *Magazín Družstevní práce*, *Přítomnost* a *Zrání*. Překládal z němčiny (Heinrich Heine, Karl Marx), angličtiny (R. L. Stevenson) a francouzštiny (André Gide, Victor Hugo) do češtiny, a příležitostně z češtiny do francouzštiny (např. Karla Čapka). V roce 1931 se stal laureátem Státní ceny za literaturu a od roku 1932 byl členem československé delegace ve Společnosti národů v Ženevě (*Österreichisches Biographisches Lexikon* 2022)⁴.

G. Horlivý byl autorem jednoho z prvních českých překladů románu *Ostrov pokladů*. Titul vydalo poprvé v roce 1916 Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (Antonín Svěcený) a poté znovu v roce 1922.

1.4.2 Prokop Voskovec a Marie Fantová

Prokop Voskovec (8. 9. 1893 – 1977), původním jménem Prokop Wachsmann, byl český překladatel z francouzštiny, ruštiny a angličtiny. Byl mladším bratrem herce a překladatele Jiřího Voskovce. Měl ruské občanství, proto byl během první světové války vězněn. Po válce dostudoval práva na Univerzitě Karlově v Praze. Několik let pracoval v Labské paroplavební společnosti v Hamburku, což mohlo ovlivnit i jeho překlad Stevensonova románu. Jednalo se o jeho jediný překlad z angličtiny. (Obec překladatelů⁵)

Marie Fantová (6. 11. 1893 – 23. 4. 1963) byla českou spisovatelkou, fejetonistkou a překladatelkou. Byla známou osobností české žurnalistiky, od 20. let 20. století byla velmi aktivní jako novinářka v pražské redakci *Lidových novin*. Proslavila se svým postřehem, slovní obratností a humorem, její styl se podobal stylu bratří Čapků. Byla

³ *Gustav Winter (1889-1943)*. Online. Bibliothèque nationale de France. Dostupné z: <https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb12975766h>. [cit. 2024-04-28].

⁴ Winter, Gustav. In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, svazek 16*. Vídeň: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2022, s. 261. ISBN 978-3-7001-9334-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.1553/0x003c1542>.

⁵ *Voskovec Prokop*. Online. Obec překladatelů. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/V/VoskovecProkop.htm>. [cit. 2024-05-06].

členkou Svazu spisovatelů, odkud však byla vyloučena po svém věznění po roce 1948 kvůli svému výroku, že Jan Masaryk byl zavražděn. Překládala hlavně anglickou literaturu. V překladech mnohdy využívala svých znalostí anglického slangu. V publikacích se často podepisovala jako Ma-Fa (*Biografický slovník českých zemí 16* 2013)⁶.

Jejich překlad byl vydán v roce 1957 Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění. Kniha navíc na konci obsahuje seznam vysvětlivek historických osobností, měn a geografických názvů zmíněných v románu.

1.4.3 Aloys Skoumal

Aloys Skoumal (19. 6. 1904 – 4. 7. 1988) byl český literární a divadelní kritik a překladatel. Vystudoval anglistiku a filozofii na FF Univerzity Karlovy v Praze, kde jedním z jeho profesorů byl i Vilém Mathesius (Blümová 2006). Poté absolvoval Vyšší knihovnickou školu a pracoval v několika knihovnách a nakladatelstvích, např. nakladatelství Vyšehrad. Po druhé světové válce pracoval na československém velvyslanectví ve Velké Británii. Jako editor se podílel na publikaci několika antologií. Překládal klasickou i moderní literaturu z němčiny a hlavně z angličtiny (W. Shakespeare, R. Kipling, E. A. Poe) (Obec překladatelů⁷).

Skoumalův překlad je v době vzniku této bakalářské práce nejvydávanější překlad. Poprvé byl vydán nakladatelstvím Odeon v roce 1967 a od té doby byl několikrát znovu vydán různými nakladatelstvími, včetně elektronické verze.

⁶ FANTOVÁ Marie 6.11.1893-23.4.1963. In: *Biografický slovník českých zemí 16*. Praha: Academia, Historický ústav AV ČR, 2013, s. 72-73. ISBN 978-80-200-2292-9. Dostupné z: <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php?curid=69323>.

⁷ *Skoumal Aloys*. Online. Obec překladatelů. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/S/SkoumalAloys.htm>. [cit. 2024-04-28].

2 Kontext překladu prvků z námořního prostředí do češtiny

2.1 Historie

Česká kultura během své historie nikdy neměla příležitost si přirozeně rozvinout svou vlastní námořní terminologii. S naší pozicí ve středu Evropy a nejbližším pobřežím stovky kilometrů daleko mohla jediná lodní doprava u nás existovat jen na řekách a jezerech. Toto se samozřejmě nedá srovnávat s námořní dopravou pobřežních a ostrovních národů, kde lodní doprava bývala významným faktorem rozvoje těchto kultur. Historii českého námořního názvosloví se jako jeden z mála věnoval František Novotný v předmluvě *Velkého slovníku lodí a moře* (Dear & Kemp 2008). Podotýká, že mnoho Čechů během historie sloužilo na lodích jako členové námořnictva Rakousko-Uherska a jiných zemí, toto však pro rozvoj našeho názvosloví nestačilo. Na těchto lodích se oficiálně hovořilo německy a čeština kromě několika převzatých výrazů v podstatě neměla možnost být zásadně ovlivněna. Změny nastaly až po vzniku samostatného Československa v první polovině 20. století, kdy naše země poprvé získala vlastní námořní plavidla. Názvosloví používané na těchto lodích však bývalo přebíráno z ruštiny nebo polštiny, později z angličtiny. Vznikající skutečně české termíny pocházely od teoretiků a institucí, ne přirozenou cestou v mluvě lidí, kteří se v oboru pohybují, a soustředí se na moderní plavidla. Proto jsou nedostačující pro překladatele starší námořní literatury a textů týkajících se období plachtových lodí. Překlady staršího názvosloví tedy zůstávají převážně v rukou individuálních nadšenců (2008, s. 7-8). Tato nesjednocenost je znatelná hlavně v literárních překladech, kde autoři pracovali s různými zdroji, museli přicházet s vlastními řešeními, nebo přebírali pojmy od jiných překladatelů a z jiných děl, někdy i v nesprávných kontextech. Stává se tak, že jeden výraz může být použit různými autory jako překlad několika zcela odlišných pojmů a naopak.

2.2 Odraz v kultuře

Jak bylo již zmíněno výše, české země neměly významný přístup k moři a námořní historii, a tedy ani naše kultura takto nemohla být ovlivněna. Zde můžeme pro kontrast uvést situaci v britské kultuře, kde lodní doprava hrála klíčovou roli v historii země do té míry, že jí ve své době umožnila ovládat většinu světa. Nejen že má důsledkem angličtina detailní názvosloví týkající se lodí a plaveb, ale námořní historie této země měla vliv na celou kulturu. Lodě a námořníci jsou předmětem bezpočtu literárních děl a jiného umění, a námořní názvosloví a slang do značné míry ovlivnily i jazyk samotný. Spousta idiomů a frází, jako například běžně užívané „*learn the ropes*“ (dosl. „seznámit se s lanovím“), používané ve smyslu zaučení se na novém pracovišti či v novém oboru⁸, pochází právě z námořnického prostředí. Dá se tedy předpokládat, že i obyčejný britský občan bude mít alespoň nějaké povědomí o této oblasti, zvláště pak původní cílové

⁸ Rope. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-05-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/2909775354>.

čtenářstvo Stevensonova románu, které žilo v době, kdy britské námořní impérium bylo na svém vrcholu. Toto je další významný faktor, se kterým musí čeští překladatelé počítat. I pokud v našem jazyce existují názvy pro všechno, co se týká námořnictví, a i pokud by náš jazyk měl opravdu sjednocenou terminologii, stále je faktem, že by se jednalo o výrazy používané jen úzkým kruhem profesionálů a nadšenců. Nelze tedy v žádném případě srovnávat obecné povědomí cílových čtenářů původního textu a cílových čtenářů překladu.

2.3 České zdroje námořních pojmů

Tématu českého námořního názvosloví se věnovalo jen málo autorů. Pro tuto práci jsem měla k dispozici dvě díla: *Velký slovník lodí a moře* (2008) a *Historické lodě 16. až 18. století* (2008).

Velký slovník lodí a moře: Anglicko-český slovník hesel vyšel v roce 2008 v nakladatelství Triton. Jedná se o český překlad druhého vydání anglické publikace *The Oxford Companion to Ships and the Sea* (Dear & Kemp 2006), vydaného nakladatelstvím Oxford University Press v roce 2005. Nakladatelství se také podílelo na vzniku českého překladu. *Slovník* obsahuje 2600 hesel často s detailním vysvětlením, u některých hesel čtenářům k porozumění pomáhají ilustrace. Slovník se věnuje názvosloví a konceptům z historie i z moderní doby, z oblasti konstrukce a používání lodí, námořní kartografie a biologie, námořního válčení a dalších témat. České vydání přeložil František Novotný, který *Slovník* doplňuje o předmluvu, kde se věnuje situaci českého názvosloví. Uvádí, že mimo původní výkladovou funkci měl za cíl vydat slovník jako pomůcku pro české překladatele námořní literatury, dílo kromě českých výrazů obsahuje i původní anglická hesla a na konci je doplněno o anglicko-český slovník (Dear & Kemp 2008, s. 13). Novotný podotýká, že při překladu výchozího textu sám musel vytvářet české ekvivalenty anglického názvosloví skrze výpůjčky, kalk či převzetí z příbuzného jazyka, jestliže pro daný výraz již zažitý ekvivalent chyběl. Také dodává, že nelze očekávat, že by se *Slovník* stal finálním oficiálním zdrojem českého názvosloví (2008, s. 8). I přes tyto nedostatky jej pro tuto práci používám jako hlavní zdroj českých ekvivalentů, jelikož se momentálně jedná o to nejbližší, co je v našem prostředí dostupné.

Jako druhý zdroj českého názvosloví používám knihu *Historické lodě 16. až 18. století: Stavba a konstrukce lodí, rady pro modeláře* autora Miloslava Cajthamla. Kniha vyšla rovněž v roce 2008, v brněnském nakladatelství Computer Press. Obsah je cílen především na modeláře věnující se stavbě miniatur historických lodí z uvedeného období a pro nadšence do námořní historie. Je rozdělena na 10 kapitol, kdy každá se věnuje určitému tématu v oblasti lodní konstrukce, s podkapitolami zaměřenými na konkrétní části lodí. Kniha poskytuje nejen vysvětlení pojmů, ale i rozměry jednotlivých součástí, dodatečná historická fakta a množství diagramů a nákresů. Jelikož se zaměřuje na stavbu lodí, obsahuje jen minimum pojmů týkajících se hodností v posádce a jiných oblastí. Cajthaml se v předmluvě krátce zmiňuje o názvosloví a zdrojích, z nichž čerpal. Uvádí, že i přes absenci české námořní historie se mu podařilo v historických pramenech dohledat veškeré potřebné výrazy (2008, s. 9).

Přestože obě publikace vyšly poměrně nedávno, pro potřeby této bakalářské práce je používám k ověření existence českých pojmů korespondujících s pojmy z VT. Pokud je shoda mezi daným pojmem v překladu a minimálně jednou z publikací, lze předpokládat, že se jednalo o oficiální ekvivalent již v době vzniku překladu.

3 Kulturně specifické prvky

Součástí překladatelské práce je mimo převod jazykového materiálu také vytváření kontaktu mezi dvěma kulturami, mezi nimiž mohou existovat značné rozdíly. Výchozí text může obsahovat výrazy označující skutečnosti, které jsou pro cílovou kulturu cizí a mnohdy nemají ekvivalent. Výsledné porozumění textu cílovými čtenáři pak závisí na dobře zvolených překladatelských postupech.

Terminologie pro tyto prvky je různorodá. Lze se setkat s termíny „kulturní slova“ („cultural words“, Newmark, 1988, s. 94), „prvky národního a dobového specifika“ (Levý 1998, s. 119), „kulturně relevantní znaky“ („culturally relevant features“, Hervey & Higgins 2002, s. 21), či „kulturně vázané reference“ („culture-bound references“, Pedersen 2005, s. 2). V této práci používám pojem „kulturně specifické prvky“, který používá i např. Knittlová (2010, s. 268).

Kulturně specifické prvky zahrnují pojmy týkající se hmotné kultury, společenských zvyků, místní fauny a flóry, náboženství, umění a dalších konceptů, které v jiných kulturách nejsou všeobecně rozšířené. Zde spadají i pojmy a koncepty z oblasti námořnictví, které obzvláště v britské kultuře hrají významnou roli.

V uměleckých textech KSP mohou být zásadním faktorem celkového dojmu díla na čtenáře, jako je tomu právě v románu *Ostrov pokladů*. Jak uvádí Čechová, „pro krásnou literaturu je (...) typická zážitkovost – formování textu tak, aby byl schopen evokovat v představivosti příjemce jevy, které jsou předmětem sdělení, a vyvolávat v něm emotivní odezvu“ (2008, s. 301). V případě *Ostrova pokladů*, kde se čtenář seznamuje s námořním prostředím skrze hlavní postavu, mají KSP podstatnou funkci v dodání zvláštnosti a vyvolání úžasu nad novým prostředím.

3.1 Klasifikace kulturně specifických prvků

Klasifikaci KSP se věnovali různí akademici. Stávající kapitola představuje nejčastěji používané modely klasifikace.

Slovenský translátolog Ján Vilikovský uvádí tři kategorie: materiální specifika, mezi něž řadí materiální a společenské skutečnosti existující mimo jazykový systém; jazyková specifika, což je široká kategorie zahrnující vlastní jména, zdvořilostní fráze, idiomy i slang; a kulturně-kontextová specifika týkající se samotné výstavby textu podle literární tradice dané země. Vilikovský do této kategorie řadí i intertextové narážky (1984, s. 130).

Detailní systém kategorizace KSP sestavil Peter Newmark. Jeho model, vycházející z práce Eugena Nidy, se nevěnuje intralingvistickým prvkům a soustředí se na reálie, které rozřazuje do několika skupin:

- 1) Ekologie (Ecology) - kategorie zahrnuje geografické názvy a přírodní fenomény. (například pojmy *pampa*, *monsun* apod.)
- 2) Materiální kultura, artefakty (material culture, artefacts) - jedná se o jakékoliv hmotné věci či objekty, které byly vytvořeny člověkem. Pod tuto kategorii spadá:
 - a. Jídlo (food)
 - b. Oblečení (clothes)
 - c. Budovy a města (houses and towns)

d. Doprava (transport)

- 3) Sociální kultura, práce a volný čas (social culture, work and leisure) - procesy a aktivity, například pracovní postupy, volnočasové činnosti, názvy sportů, žánry písni apod.
- 4) Organizace, tradice, činnosti, postupy, koncepce (organisations, customs, activities, procedures, concepts) - pojmy týkající se společenské hierarchie, pracovní pozice, jména institucí a vládních orgánů.
 - a. Politické a správní (political and administrative) - Newmark zde řadí i historické pojmy
 - b. Náboženské (religious)
 - c. Umělecké (artistic) – zahrnuje také umělecké metody a hnutí, jako např. secese, pointilismus atd.
- 5) Gesta a zvyky (gestures and habits) - neverbální komunikace a gesta jako např. odplivnutí si přes rameno poté, co přes cestu přeběhne černá kočka.

Newmark podotýká, že KSP jsou mnohdy popsány běžnými slovy a doslovný překlad by mohl vést ke ztrátě smyslu a zmatení čtenáře (1988, s. 95).

Jan Pedersen (2005) používá dva způsoby dělení. První z nich rozlišuje extralingvistické KSP, tedy veškeré reálie a skutečnosti existující mimo jazykový systém, a intralingvistické KSP, kam řadí idiomy, pořekadla, přirovnání, nářečí a slang. Druhý způsob se soustředí na transkulturalitu, tedy míru provázanosti kultur a povědomí o KSP v kulturách výchozího a cílového textu. Jeho model představuje tři úrovně: transkulturní, monokulturní a mikrokulturní. Na transkulturní úrovni se nacházejí prvky, u nichž se předpokládá znalost ze strany výchozích i cílových čtenářů, u monokulturních prvků se tato znalost u většiny čtenářů CT předpokládat nedá. Mikrokulturní prvky jsou takové, které jsou vázány na výchozí kulturu, ale nejsou známé většině čtenářů VT i CT. Jedná se např. o názvy konkrétních ulic. Pedersen uvádí, že s postupem času se kultury dostávají do bližšího kontaktu a u čtenářů VT i CT narůstá vzájemná familiarita (2005, s. 10-11).

3.2 Překlad kulturně specifických prvků

Jak bylo nastíněno výše, při převodu KSP musí překladatel pracovat s předpoklady o rozsahu znalostí výchozích i cílových čtenářů. Zvláště v případě uměleckých textů také musí překladatel brát v potaz celkovou estetickou hodnotu díla a jakým způsobem se na ní použití KSP podílí. Čechová varuje, že nesoulad mezi zaměřením a způsobem estetizace sdělení může vést k deformaci, která má za následek narušení hodnoty díla (2008, s. 300).

3.2.1 Peter Newmark

Model překladatelských postupů Petera Newmarka je vysoce detailní podobně jako jeho model klasifikace KSP. Newmark pro překlad extralingvistických KSP jmenuje celkem 11 postupů, jež jsou detailněji popsány v osmé kapitole jeho knihy *A Textbook of Translation* (1988, s. 81-93). Jelikož tato bakalářská práce Newmarkův model nepoužívá, uvádím je jen krátce:

- a) Transference – stejný postup, jako kulturní výpůjčka v modelu Herveyho a Higginse
- b) Naturalizace (naturalisation) – prvek je převzat z VT a adaptován pro výslovnost a morfologii CJ
- c) Doslovný překlad (literal translation) – kalk
- d) Uvozovky (label) – cizí termín je ve svém prvním výskytu dán do uvozovek, může být spojeno s doslovným překladem
- e) Kulturní ekvivalent (cultural equivalent) – kulturní prvek z VK je nahrazen podobným prvkem z CK
- f) Neutralizace (neutralisation) – Newmark používá dva typy:
 - a. Funkční ekvivalent (functional equivalent) – KSP je nahrazen bezpříznakovým výrazem z CJ
 - b. Deskriptivní ekvivalent (descriptive equivalent) – KSP je nahrazen krátkým popisem
- g) Analýza komponentů (componential analysis) – rozdělení lexikální jednotky na jednotlivé smyslové komponenty
- h) Vynechávka (deletion) – vypuštění nepodstatných částí textu
- i) Kombinace (couplet) – použití více postupů najednou
- j) Uznávaný oficiální překlad (accepted standard translation)
- k) Parafráze, vysvětlivky, poznámky pod čarou (paraphrase, gloss, notes)

(Newmark 1988, s. 103)

Newmark dodává, že při překladu kulturně specifických prvků nezávisí tolik na kolokacích, jazykovém nebo situačním kontextu, ale na prostředí a na předpokládaném cílovém čtenáři. Typy cílového čtenáře rozlišuje tři – experta, obecně vzdělaného čtenáře, a neinformovaného čtenáře, a pro každého z nich pokládá za vhodný jiný překlad (tamtéž, s. 102). Při volbě překladatelských postupů radí brát ohled i na to, zda se jedná o nový či dlouho zažitý výraz, a na pravděpodobnou budoucnost skutečnosti, kterou označuje.

3.2.2 Jiří Levý

Celkový dojem na čtenáře vyzdvihuje Jiří Levý. Připomíná, že literární dílo „je fakt historicky podmíněný, a tedy neopakovatelný, mezi originálem a překladatelem nemůže být vztah totožnosti (...), proto nelze zachovat specifičnost do všech důsledků“ a překladatelovým záměrem by tedy neměl být perfektní přenos obsahu a formy, ale konkretizace v mysli čtenáře (1998, s. 121). Jako řešení Levý doporučuje dvě zásady:

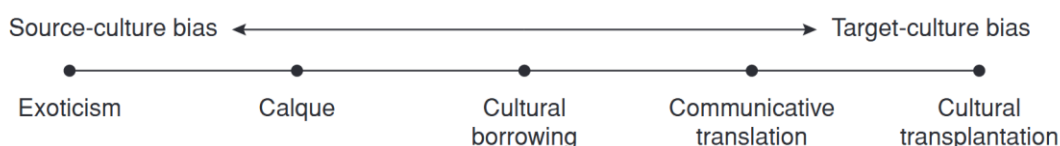
- a) Smysl má zachovávat jen ty prvky, u nichž čtenář vnímá spojitost s prostředím VT. Jestliže prvek není schopen nést význam kulturní specifičnosti, stává se bezobsažným.
- b) Jestliže prvek není schopen vyvolat iluzi kulturní specifičnosti, je vhodné jej nahradit domácí analogií, ale jen takovou, která je bezpříznaková a není jasně spojena s dobou a místem překladu.

Levý nedoporučuje nahrazovat KSP výrazy z kultury CT, pokud by došlo k porušení iluze výchozího prostředí. Jako příklad uvádí případ, kdy v překladu francouzského románu bylo pro překlad názvu pařížské policie použito „SNB“, tedy čistě československý pojem. Jako další možnost uvádí vysvětlivky v textu, při jejich použití však nabádá k opatrnosti (tamtéž, s. 125-126). Ke specifikaci se vyjadřuje i Knittlová, která tvrdí, že v uměleckém textu může specifikace mít negativní účinky na efekt textu a může docházet k jeho zbytečnému prodlužování (2010, s. 13).

3.2.3 Hervey a Higgins

Sándor Hervey a Ian Higgins pro překlad KSP (jejich slovy „kulturní transpozici“) používají škálu postupů dle orientace na výchozí či cílovou kulturu (2002, s. 33). Ve svém systému se soustředili převážně na vlastní jména a intralingvistické prvky. Na škálu kulturní transpozice řadí pět postupů, viz Obr. 1.

Obrázek 1: Škála překladatelských postupů dle Herveyho a Higginse

První z postupů je nejsilněji VK-orientovaný **exotismus** (exoticism). Při něm dochází k převzetí KSP s minimálními adaptacemi na cílový jazyk. Takový text však může mít na cílové čtenáře překladu zcela jiný efekt než na čtenáře původního textu.

Kalk (calque) je postup, při němž jsou jednotlivé složky výrazu z VT přeloženy doslovně. Vzniká výraz, který je gramaticky správný v CJ, ale je neidiomatický, jelikož stále sleduje strukturu původního výrazu z VT. Výsledek je pro čtenáře srozumitelný jako prvek ve výchozím jazyce, jeho struktura ale může být výrazně exotická. Hervey a Higgins dodávají, že místy se z kalku může stát standartní překladový ekvivalent.

Kulturní výpůjčka (cultural borrowing) stojí na škále mezi orientací na VK a CK přibližně uprostřed. K ní se překladatel uchýlí, pokud není možné najít adekvátní výraz v CJ. Tato metoda se nejčastěji vyskytuje v odborných textech, kde je do CT nejjednodušší vložit vysvětlivku. Stejně jako kalk, i kulturní výpůjčka se může stát součástí cílového jazyka, překladatel ale musí dát pozor na pravopis, který se může od původního VJ výrazu lišit.

Komunikativní překlad je dle Herveyho a Higginse nejběžněji užívaný postup pro překlad idiomů, přísloví a jiných zažitých frází. Spočívá v nahrazení prvku ve VT prvkem z CK se stejnou funkcí a významem. Doslovný překlad by ve většině případů měl za následek nevhodný komický efekt či exotičnost, která se ve VT nevyskytuje. Místy je ale nutné výraz z CK adaptovat, jelikož by měl v textu rušivé účinky. Takový případ nastává např. u frází, které obsahují jiný specifický prvek, který se ve VK nevyskytuje (příkladem by bylo použití „nouze naučila Dalibora housti“ jako překlad „necessity is the mother of invention“ v textu zasazeném do prostředí Anglie). Překladatel si také musí dát pozor, aby zamýšlený ekvivalent z CJ nevedl k nevhodné změně původního významu.

Krajním případem postupu orientovaného na CK je **kulturní transplantace** (cultural transplantation). Často se nejedná o překlad, spíše o adaptaci obsahu z VK

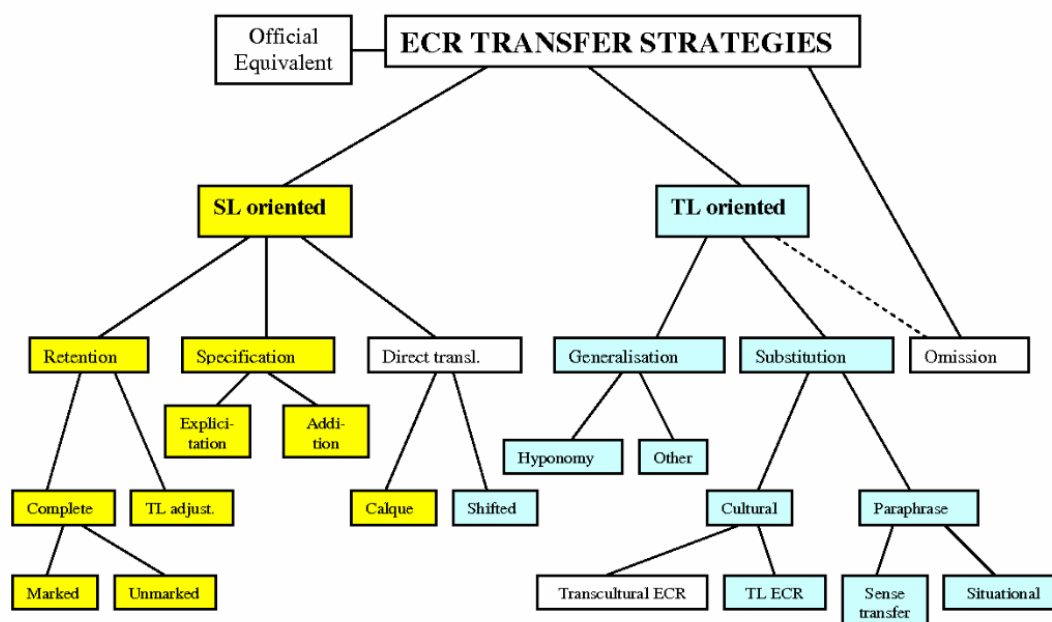
do prostředí CK. Příkladem by bylo přesunutí dějiště francouzského VT z Paříže do Prahy. Nejedná se však o běžný překladatelský postup.

(Hervey & Higgins 2002, s. 33-38)

3.2.4 Jan Pedersen

Svůj model překladatelských postupů Jan Pedersen vyvinul hlavně pro potřeby překládání v audiovizuálním překladu, autor však podotýká, že systém je možné adaptovat i na jiné typy překladu. Pedersen vycházel z teorie Lawrence Venutiho, který vyděloval překladatelské postupy na exotizující a domestikující, podobně jako model Herveyho a Higginse, a postupy Pedersenova modelu jsou uspořádány podle této škály (viz Obr. 2). Podobně jako Newmark Pedersen zmiňuje, že překlad může být výsledkem kombinace několika různých postupů (2005, s. 3).

Obrázek 2: Rozdělení překladatelských postupů Jana Pedersena

Překladatelské postupy obsažené v Pedersenově modelu jsou uvedeny níže v pořadí od nejsilněji orientovaných na VT po nejsilněji orientované na CT:

Oficiální ekvivalent (official equivalent) se od ostatních postupů odlišuje, spočívá totiž jen ve vyhledání oficiálně uznaného ekvivalentu v CJ. Oficiální ekvivalenty bývají obvykle stanoveny nějakou institucí, zvláště co se týče názvů mezinárodních organizací (jako *United Nations = Organizace spojených národů*), nebo se jedná o dlouhodobě zažitý překlad (např. překlad jmen postav v populární knize).

Retence (retention) je nejvýrazněji exotizující postup, odpovídá Newmarkově transferenci a exotismu Herveyho a Higginse. KSP je převzat beze změn nebo jen s malými úpravami pro potřeby struktury CJ. Převzatý pojem může být v cílovém textu vyznačený kurzívou nebo uvozovkami. Problémem u retence je fakt, že význam neznámého pojmu není nijak objasněn a čtenář si jej musí doplnit buď z kontextu nebo dohledáním informací mimo text.

Specifikace (specification) je postup, kdy je výraz z výchozího textu převzat beze změny (nebo s minimálními změnami podobně jako u retence), s tím, že je k němu přidána informace objasňující jeho význam. Pedersen vyděluje dvě varianty specifikace – **explicitaci** (explicitation) a **adici** (addition). První z nich spočívá v rozvinutí informací, které jsou ve výchozím textu implicitní (např. rozepsání celého názvu organizace, který je ve VT zapsán jen jako zkratka). Při adici překladatel přidává obecnou informaci, která čtenáři umožní lepší pochopení prvku (např. doplnění profese známé osobnosti).

Přímý překlad (direct translation) leží na hranici mezi postupy orientovanými na VT a postupy orientovanými na CT. Jak název vypovídá, jedná se o postup, kdy jsou jednotlivé komponenty přeloženy do cílového jazyka s tím, že významově není nic přidáno ani ubráno. Přímý překlad se dělí na dva postupy: kalk a posun v přímém překladu. Kalk (calque) je z těchto postupů více orientovaný na výchozí text, jednotlivé komponenty výrazu jsou přeloženy doslovně a výsledný překlad může vyznít poněkud exoticky. Naopak posun (shifted direct translation) upravuje přeložený výraz tak, aby v cílovém jazyce zněl přirozeně. V češtině se může jednat o zkrácení a přidání koncovky.

Generalizace (generalization) je jeden z velice častých postupů v překladu kulturně specifických prvků a spočívá v nahrazení KSP obecnějším výrazem, často se jedná o hyperonymum. Problémem u generalizace je fakt, že zobecněním dochází ke ztrátě informací.

Při **substituci** (substitution) je KSP zcela nahrazen jiným výrazem. Zde nastávají dvě možné situace:

Kulturní substitute (cultural substitution), kdy je KSP nahrazen jiným prvkem, který bude čtenáři srozumitelnější. Odpovídá kulturní transplantaci modelu Herveyho a Higginse. Nahrazující prvek může být buď transkulturní, nebo může pocházet z kultury cílového textu. Tato varianta je nejsilněji domestikující. Překladatel si však musí dávat pozor, neboť nevhodné použití KSP z cílové kultury by mohlo mít za následek tzv. vytrhnutí čtenáře z iluze prostředí a ztrátu věrohodnosti překladu.

Parafráze (paraphrase) je situace, kdy překladatel přeformuluje původní výraz vlastními slovy. Pedersen rozlišuje dva druhy parafráze. Z nich první, **parafráze podle smyslu** (paraphrase with sense transfer), specifický prvek z VT nahrazuje bezpříznakovým výrazem, který zachovává původní konotace. Používá se hlavně v případech, které jsou příliš složité na použití generalizace či specifikace. Druhá varianta, **situační parafráze** (situational paraphrase), původní výraz zcela vynechává a nahrazuje jej prvkem, který zapadá do kontextu nehledě na význam původního KSP.

Pedersen, podobně jako Newmark, mezi validní překladatelské postupy počítá i **vynechávku** (omission). Jedná se o prosté vypuštění KSP z textu. V některých případech se jedná o jediné použitelné řešení, Pedersen ale podotýká, že se může jednat i o lenost překladatele

(Pedersen 2005, s. 3-11).

4 Metodologie

V této práci se věnuji porovnání použitých překladatelských postupů kulturně specifických prvků ve třech českých překladech románu *Ostrov pokladů* Roberta Louise Stevensona. Vybrané překlady pro tuto analýzu jsou z roku 1922, překladatel G. Horlivý (dále GH), 1957, překladatelé Prokop Voskovec a Marie Fantová (dále V&F) a z roku 1967, překladatel Aloys Skoumal (dále AS).

Studované KSP jsem vzhledem k zaměření práce vymezila na námořnické pojmy týkající se lodí, hodností v posádce a procesy související s mořeplavbou, a frazeologismy a slangové výrazy z něj vycházející. KSP jsou rozděleny na extralingvistické a intralingvistické. Kategorie extralingvistických KSP jsem dělila následovně:

- a) Lodě a jejich části
- b) Pracovní procesy
- c) Hodnosti v posádce

Intralingvistické KSP rovněž dělím do tří kategorií vypsanych níže:

- a) Frazeologismy
- b) Slangové výrazy
- c) Rozkazy a profesní fráze

Ve výzkumu používám jen ty fráze a výrazy, u nichž je jasná spojitost s námořním prostředím, např. přirovnání „stand on and off like a blessed bumboat“ (viz Příklad 31). V analýze intralingvistických KSP není zahrnut dialekt námořníků, na který nelze aplikovat kvantitativní výzkum.

Rozsah výzkumu pokrývá část II. a první kapitulu části III. z výchozího textu, což činí necelých 20 % celého textu. V daných kapitolách jsou čtenářům představeny postavy námořníků a je popsána plavba na ostrov, tudíž obsahují nejvyšší koncentraci zkoumaných prvků.

Pro analýzu překladatelských postupů v této práci používám model Jana Pedersena, který jsem představila v kapitole 3.3. Tento model dle mého názoru kombinuje výhody Newmarkova modelu a modelu Herveyho a Higginse, tedy je dostatečně detailní pro potřeby výzkumu a zároveň nabízí jasnou škálu orientovanosti na VJ či CJ. Pedersenův model se stejně jako většina uvedených modelů soustředí na extralingvistické prvky, většinu jeho postupů však lze aplikovat i na frazeologizmy a konkrétní slangové výrazy, které jsou v této práci předmětem výzkumu intralingvistických KSP. Použité postupy a jejich zkratky použité v tabulkách v Příloze jsou uvedeny níže:

- Kalk (KK)
- Posun (PSN)
- Generalizace (GEN)
- Substituce (SUB)
- Parafráze (PAR)

- Oficiální ekvivalent (OEK)
- Vynechávka (VCH)

Pedersen řadí postupy přímého překladu (tedy kalk a posun) na hranici mezi orientací na VJ a CJ (viz kapitola 3.2.4), pro potřeby práce řadím kalk a posun mezi exotizační postupy. Oficiální ekvivalent a vynechávka nejsou na škále domestikace-exotizace hodnotitelné a nebudou tedy počítány v závěrečné analýze orientace překladu.

Kapitoly 5 a 6 se věnují kvalitativní analýze použitých postupů ve vybraných kategoriích. Jelikož se v kategoriích Lodě a jejich části a Frazeologismy vyskytovalo poměrně velké množství KSP, bylo pro analýzu vybráno 10 prvků z každé.

Jednotlivé příklady jsou ve formě tabulek ukazujících danou pasáž v původním textu a ve třech překladových verzích, se studovaným prvkem zvýrazněným tučně. Pod tabulkou je vysvětlen význam prvku, a jestliže existuje, je uveden také jeho český ekvivalent. V dalším odstavci provádím analýzu postupů, které překladatelé použili. Všechny KSP zahrnuté ve výzkumu jsou dostupné v Příloze. Na konci každé podkapitoly uvedu tabulku s počty použitých překladatelských postupů v dané kategorii a krátkou analýzu těchto dat.

Mnoho prvků se ve vybraném rozsahu vyskytovalo vícekrát. Jestliže překladatel pro takový prvek používal stále stejný postup, je použitý postup počítán jen jednou. Pokud však bylo použito vícero postupů, jako tomu bylo např. v případě slova „figurehead“, kde G. Horlívý jednou použil parafrázi a podruhé generalizaci (viz Příklad 4), jsou postupy započítány zvlášť. Některá překladatelská řešení sestávají z kombinace několika postupů, v takovém případě je každý postup počítán individuálně. V tabulkách v Příloze jsou extralingvistické prvky seřazeny abecedně právě z důvodu jejich častého opakování. Intralingvistické prvky jsou seřazeny podle jejich výskytu v původním textu, mimo případy, kdy se jedna fráze ve stejném či podobném znění opakovala. V takovém případě jsou oba výskyty řazeny spolu. Celková kvantitativní analýza je uvedena na konci praktické části.

Vzhledem k časovému rozmezí jednotlivých překladů předpokládám, že ve výsledné statistice budou mezi překlady znatelné rozdíly. Jako součást výzkumu si pokládám následující otázky:

- 1) Jaká je u vybraných překladatelů míra domestikace v překladu KSP?
- 2) Které překladatelské postupy převládají napříč všemi použitými překlady?
- 3) Které překladatelské postupy se v dílech jednotlivých překladatelů vyskytují nejčastěji?

Praktická část

5 Extralingvistické prvky

V této kapitole se věnuji třem skupinám KSP, které korespondují v Newmarkově systému s kategoriemi Prvky materiální kultury, Prvky sociální kultury a Prvky organizace společnosti. Ve výchozím textu se jedná o oficiální termíny z oblasti námořnictví.

5.1.1 Lodě a jejich části

Konkrétní lodní součásti jsou v původním textu zmiňovány v poměrně vysokém počtu a umožňují čtenářům si živě představit pohyb postav na lodi, na které se odehrává podstatná část románu. Toto platí pouze za předpokladu, že se čtenáři v těchto pojmech orientují, v opačném případě by množství pojmů bylo matoucí. Z tohoto důvodu můžeme u mnoha novějších vydání výchozího anglického textu vidět vysvětlivky v textu či slovníčky pojmů na konci knihy (např. vydání z roku 1921 od nakladatelství Owen Publishing Company). Čeští překladatelé s omezenou znalostí relevantního názvosloví u čtenářů museli počítat již od samotného počátku.

Z dané skupiny se v analyzovaném rozsahu vyskytovalo celkem 23 prvků. V rozbořech v této kapitole uvedu 10 vybraných příkladů, kompletní seznam je dostupný v Příloze v tabulce I.

Příklad 1

RLS	I had to cling tight to the backstay , and the world turned giddily before my eyes (...) (97)	Postupy
GH	Musil jsem se pevně přidrjeti roubení a svět se mi točil před očima. (72)	SUB
V&F	Držel jsem se zábradlí oběma rukama a všechno se se mnou motalo. (93)	SUB
AS	Držel jsem se pevně pardun , všechno mi závratně vířilo před očima. (73)	OEK

Pojem „backstay“ označuje lano, které na lodi slouží k upevnění zadního stěžně. Čeština jako oficiální ekvivalent má slovo „parduna“⁹, které uvádí ve *Slovníku* Novotný (Dear & Kemp 2008, s. 540) i Cajthaml v *Historických lodích* (2008, s. 142).

GH i V&F v Příkladu 1 zvolili stejnou metodu substituce, kdy výraz nahrazují slovy „roubení“ (GH) a „zábradlí“ (V&F). AS ve svém překladu použil oficiální ekvivalent

⁹ Technicky vzato se jedná o konkretizaci obecnějšího pojmu, protože, jak ve *Slovníku* uvádí Novotný (2008, s. 540), skutečný ekvivalent pro obecný pojem *backstay* je doslovnější *zadni stěh*, zatímco *parduna* se podle normy ČSN 32 0000 používá pro specifický typ pohyblivého zadního stěhu (anglicky *running backstay*). Škuner, který v románu figuruje, je však právě ten typ lodi, který pohyblivé zadní stěhy používá, nedochází tedy k žádné změně významu

„parduny“. Lze předpokládat, že první dva překladatelé tuto možnost zvolili právě proto, že čtenář si nejspíš umí lépe představit, že člověk na rozbouřeném moři se bude držet pevného okraje lodi.

Příklad 2

RLS	The <i>Hispaniola</i> rolled steadily, dipping her bowsprit now and then with a whiff of spray. (78-79)	Postupy
GH	Hispaniola se houpala stejnoměrně, noříc svůj přední stěžeň chvílemi do rozstříklé pěny. (60)	SUB
V&F	Moře bylo tiché a <i>Hispaniola</i> si klidně brázdila cestu zpěněnými hřebínky vln. (75)	VCH
AS	Hispaniola se stejnoměrně kymácela, čelní stěžeň se občas ponořil, až vyšpláchla pěna. (60)	PAR

Příklad 2 uvádí pojem bowsprit, který má opět v češtině protějšek, na kterém se shodují Cajthaml (2008, s. 101) i Novotný (Dear & Kemp 2008, s. 67) – „čelen“. Jedná se o menší, šikmo ležící stěžeň vycházející z přídi lodi, který dodává lodím z tohoto historického období jejich typickou siluetu.

GH volí substituci, zmíněnou lodní část nahrazuje za „přední stěžeň“¹⁰. V&F zmínku jakékoliv lodní části zcela vypouštějí. AS výraz parafrázuje jako „čelní stěžeň“.

Příklad 3

RLS	Now, Redruth and I were to get two of them, and Mr. Arrow and the captain were to sleep on deck in the companion , which had been enlarged on each side till you might almost have called it a round-house. (71)	Postupy
GH	Ale nyní jsme měli já a Redruth zaujmouti dvě z těch kajut a pan Arrow a kapitán měli spát na palubě ve vzestupové budce , která byla rozšířena, že vypadala bezmála jako strážnice. (55)	PAR
V&F	Nyní bylo rozhodnuto, že místo kapitána a kormidelníka tam budeme spát Redruth a já, kdežto pro oba důstojníky byla upravena lůžka v kajutě pro mužstvo , rozšířené obloukovitě po obou stranách. (68)	SUB
AS	Dvě z nich teď připadla Redruthovi a mně; pan Arrow s kapitánem měli spát v nadpalubním kumbálku , z obou stran rozšířeném, až vypadal jako kajuta. (55)	PAR

Výraz „companion“ má v závislosti na kontextu dva významy. Může se jednat o malý přístřešek na palubě lodi, který překrývá schůdky do podpalubí, nebo může

¹⁰ Použití tohoto výrazu by se dalo pokládat i za chybu, jelikož pak by se jednalo o stojatý stěžeň stojící na palubě před hlavním stěžněm, a nebyla by tedy reálná možnost, aby přicházel do kontaktu s vlnami. Je však možné, že GH výraz zamýšlel jako jistou formu parafráze.

označovat schůdky samotné¹¹. Konkrétně v úryvku, který ukazuje Příklad 3, je použit právě v prvním významu, kde je popsáno jeho rozšíření za účelem ubytování důstojníků.

GH pojem parafrázuje jako „vzestupovou budku“, což zhruba popisuje vzhled a funkci této části lodi. Naopak V&F substitucí posouvají dění do „kajuty pro mužstvo“, což je zcela jiná část lodi. AS použil podobnou formu parafráze jako GH. Zde dodávám, že po zmínce podobnosti mezi rozšířenou budkou a kajutou v Příkladu 3 již v dalších výskytech této lodní části AS používá výraz „nadpalubní kajuta“ (viz Příloha, tabulka I., příklad 8.).

Příklad 4a

RLS	I saw the most wonderful figureheads , that had all been far over the ocean. (58)	Postupy
GH	Viděl jsem nejpodivnější přídové hlavice které všechny byly už daleko za oceánem kdysi; (...) (45)	PAR
V&F	Viděl jsem kouzelné vyřezávané sochy na kýlech lodí , které zbrzdily vody celého světa. (56)	PAR
AS	Na přídích lodí jsem viděl úžasné klounové sochy , které přepluly oceán. (47)	PAR

Příklad 4b

RLS	The Hispaniola lay some way out, and we went under the figureheads and round the sterns of many other ships (...) (66)	Postupy
GH	Hispaniola kotvila nepříliš daleko a pluli jsme mimo přídě a zátylky mnoha lodí (...) (51)	GEN
V&F	<i>Hispaniola</i> kotvila kus od břehu a my k ní pluli kolem lodí zdobených na přídí vyřezávanými figurami . (63)	PAR
AS	Hispaniola kotvila kus od hráze, mnoho klounů a zádí jsme podjeli, (...) (52)	GEN

Příklad 4 ukazuje jednu ze situací, kdy překladatelé pro jeden pojem na různých místech v textu použili rozdílné metody. Zmíněný pojem figurehead zde označuje ozdobné sochy na přídích lodí¹². Novotný (Dear & Kemp 2008, s. 110) i Cajthaml (2008, s. 52) jako český ekvivalent uvádí výraz „galionová“ nebo „příd'ová figura“.

V překladu GH parafráze odkazuje na pozici tohoto prvku na lodi, výraz samotný sice nenapovídá k ozdobné funkci tohoto prvku, je to však možné odvodit z popisu

¹¹ Companion. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/7163168018>.

¹² Figurehead. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/8541315172>.

slovem „nejpodivnější“. Ve druhém výskytu slova (viz Příklad 4b) již generalizuje pouze na „příd“. V&F v obou případech parafrázuje, zvolili ale mnohem detailnější popisy. AS rovněž v Příkladu 4a použil parafrázi podle významu, a podobně jako GH pro druhou zmínku výrazu už jen generalizuje odkazem na obecnou část lodí. Je možné, že zatímco GH a AS měli za cíl pouze přenést nejdůležitější informaci v těchto pasážích, V&F se snažili umocnit vizuální představu u čtenářů.

Příklad 5

RLS	A turn ashore'll hurt nobody – the boats are still in the water; you can take the gigs , and as many as please may go ashore for the afternoon. (101)	Postupy
GH	Procházka po břehu nikomu neublíží – čluny jsou ještě ve vodě; použijte tedy lehkých člunků a kdo chce, může jít na odpoledne na pevninu. (75)	PAR
V&F	Procházka po pevné zemi vás možná osvěží. Čluny ještě nejsou vytaženy na palubu – vezměte si ty lehčí a zajďte si, kdo máte chuť, na odpoledne na ostrov. (97)	PAR
AS	Projít se po břehu nikomu neuškodí – čluny jsou dosud na hladině; vezměte si ty lehčí , a kdo chcete, vyjeďte si odpoledne na břeh. (76)	PAR

Místy se stane, že se všichni tři překladatelé shodnou na stejném postupu. Takový případ ukazuje Příklad 5. Zde zmíněný pojem „gig“ je specifický typ člunu, který kdysi býval součástí lodní výbavy. Jednalo se o dlouhý, lehký člun upravený pro veslování¹³.

Zde všichni překladatelé výraz parafrázovali podle významu jako „lehký člun“. Výraz „gig“ jako označení dlouhého lehkého veslařského člunu sice existuje i v češtině¹⁴, v našem prostředí se však jedná o slovo z oblasti sportu a není tedy pravděpodobné, že by s ním byl běžný čtenář obeznámen.

Příklad 6

RLS	Captain Smollett, the squire, and Dr. Livesey were talking together on the quarter-deck (...) (90)	Postupy
GH	Kapitán Smollett, statkář a doktor Livesey mluvili společně na zadní palubě (...) (69)	GEN
V&F	Kapitán Smollett s baronem a s doktorem Liveseyem rozmlouvali na zadní palubě ; (85)	GEN
AS	Kapitán Smollett, zeman a doktor Livesey se zatím bavili na zadní palubě , (...) (68)	GEN

¹³ Gig. In: Oxford English Dictionary, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/9716917711>.

¹⁴ Gig. In: *Příruční slovník jazyka českého*. [online]. Ústav pro jazyk český, v. v. i. 2007-2008. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://psjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledej&heslo=gig>.

Shoda nastala i u pojmu „quarterdeck“, jak ukazuje Příklad 6. Jedná se o označení vyvýšené paluby na zádi lodi, která pokrývala přibližně čtvrtinu lodi a byla brána převážně jako prostor pro důstojníky a privilegované cestující¹⁵. Novotný (Dear & Kemp 2008, s. 187) i Cajthaml (2008, s. 72) jako překlad udávají výraz „záštitná paluba“.

Všichni překladatelé generalizovali na výraz „zadní paluba“. Tento postup vede ke ztrátě informace, zato však lépe umožní čtenáři si představit pozici postav na lodi.

Příklad 7

RLS	(...) I dived behind the fore-sail, made a double towards the stern , and came out upon the open deck (...) (88)	Postupy
GH	(...) skrčil jsem se za spodní plachtu předního stěžně, zatočil jsem se k lodnímu zátylku a vyšel jsem na otevřenou palubu; (...) (67)	PAR
V&F	(...) podlehl pod přední plachtou a kličkoval na zád' , (...) (83)	OEK
AS	(...) přikrčil se za dolní čelní plachtu a skokem se hnal na zád' ; (...) (66)	OEK

Slovo „stern“ se používá jako výraz pro celou zadní část lodi, a v češtině má zažitý ekvivalent ve výrazu „zád“.

Příklad 7 možná ukazuje právě jeden z případů, kdy v době mezi vznikem překladů došlo k vývoji názvosloví. GH totiž jako jediný pojem „zád“ konzistentně v celé knize nepoužívá, místo něj volí parafráze. V&F a AS ekvivalent „zád“ používají pokaždé (V&F jednou výraz vynechali pravděpodobně za účelem kondenzace textu, viz Příloha, tabulka I., př. 21.).

Příklad 8a

RLS	The man at the helm was watching the luff of the sail , and whistling away gently to himself; (...) (79)	Postupy
GH	Muž u kormidla pozoroval dmutí plachet a potichu si pro sebe pohvizdoval. (61)	SUB
V&F	Muž u kormidla pozoroval plachty a tichounce si pohvizdoval (...) (75)	GEN
AS	Muž u kormidla pozoroval návětrnou plachtu a tiše si hvízdal; (...) (60)	PAR

¹⁵ Quarterdeck. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/3720245168>.

Příklad 8b

RLS	(...) I found the moon had risen, and was silvering the mizzen-top and shining white on the luff of the fore-sail ; (...) (87)	Postupy
GH	(...) viděl jsem, že vyšel měsíc a ozařuje stříbrně přední stěžeň a bělostně osvětluje návětrnou stranu přední plachty ; (...) (67)	PAR
V&F	Vzhlédl jsem a spatřil vycházející měsíc, který zalil stříbrem vršek zadního stěžně. Pak se zabělalo plachtoví na přídi (...) (82)	GEN
AS	(...) na oblohu vyšel měsíc, stříbril vršek křížového koše a světlem zaléval návětrnou stranu spodní části plachty ; (...) (66)	PAR

V Příkladu 8 použitý pojem „luff of the foresail“ se týká návětrné strany u podélného typu plachty (tedy strany blíže ke stěžni)¹⁶.

Zde v prvním výskytu výrazu GH substituuje zmínku o konkrétní části plachty za popis jejího pohybu, v Příkladě 8b však již dodává přesný popis skrze parafrázi podle smyslu. V&F v obou případech volí podobnou cestu generalizace, kde výraz zobecňují na „plachtu“ nebo „plachtoví“. AS v obou případech parafrázuje, a to způsobem velmi podobným postupu, který použil GH v Příkladu 8b.

Příklad 9

RLS	(...) I found the moon had risen, and was silvering the mizzen-top and shining white on the luff of the fore-sail; (...) (87)	Postupy
GH	(...) viděl jsem, že vyšel měsíc a ozařuje stříbrně přední stěžeň a bělostně osvětluje návětrnou stranu přední plachty; (...) (67)	SUB
V&F	Vzhlédl jsem a spatřil vycházející měsíc, který zalil stříbrem vršek zadního stěžně . Pak se zabělalo plachtoví na přídi (...) (82)	KK
AS	(...) na oblohu vyšel měsíc, stříbril vršek křížového koše a světlem zaléval návětrnou stranu spodní části plachty; (...) (66)	OEK+ KK

Výraz „mizzen-top“ v Příkladu 9 označuje plochu na vrcholu zadního stěžně určenou k manipulaci s vrchními plachtami¹⁷.

GH volí substituci za „přední stěžeň“ stejně jako v Příkladě 2 pro výraz „bowsprit“. V&F použili v této kategorii ojedinele užívaný kalk. AS tvoří přímý překlad za pomoci pojmů, které uvádí Cajthaml (2008, s. 82) a Novotný (Dear & Kemp 2008, 190).

¹⁶ Luff. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1635481741>.

¹⁷ Mizzen-top. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-28]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/8732528684>.

Příklad 10

RLS	(...) and came out upon the open deck in time to join Hunter and Dr. Livesey in the rush for the weather bow . (88)	Postupy
GH	(...) a vyšel jsem na otevřenou palubu; právě jsem zastihl Huntera a doktora Liveseye, ani nespíchali na výbok . (67)	GEN
V&F	(...) kde jsem se právě včas přidružil k doktorovi Liveseyovi a k Hunterovi, spěchajícím na příd' . (83)	SUB
AS	(...) na můstku jsem se octl zároveň s Hunterem a doktorem Liveseyem, kteří taky nespíchali na návětrný bok lodi . (66)	KK

V Příkladu 10 pojem „weather bow“ vyjadřuje návětrný bok¹⁸. V překladu GH figuruje generalizace, zatímco V&F použili substituci za „příd'“. AS poprvé pro překlad využil kalk.

5.1.1.1 Shrnutí

Jak dokazují uvedené příklady, překladatelé se mnohdy ve volbě překladatelských postupů značně lišili, místy naopak zvolili stejná řešení. V této kategorii byl použit kalk, substituce, parafráze, generalizace, vynechávky, a byly použity i oficiální ekvivalenty. Všechny příklady prvků materiální kultury jsou v Příloze v části I. Počty použitých překladatelských postupů pro prvky materiální kultury u každého z překladatelů ukazuje následující Tabulka 2.

Tabulka 2: Shrnutí kapitoly 5.1.1

Překladatelský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Kalk	1	1	2
Substituce	5	3	0
Generalizace	8	6	5
Parafráze	10	7	9
Oficiální ekvivalent	2	6	10
Vynechávka	0	3	0

¹⁸ Weather-bow. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-04-28]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/6716185966>.

Z tabulky vyplývá, že parafráze byla zdaleka nejčastěji používaný postup u všech překladatelů, nejvíce u Horlivého a nejméně u Voskovce a Fantové. Překlad V&F vykazuje největší variabilitu v použitých postupech a byl také jediný, kde byly použity vynechávky. Skoumal ve svém překladu minimálně generalizuje a zcela se vyhýbá substituci, která v předchozích dvou překladech spočívala v nahrazení pojmu za jinou část lodi. Dvakrát používá kalk, z toho jednou v kombinaci s oficiálními ekvivalenty. Ze zhruba stejnoměrného použití parafráze podle smyslu a oficiálních ekvivalentů a vyvarování se substituce vyplývá, že překladatel se snažil co nejvíce vyhnout ztrátě původního významu.

Výsledky také ukazují, že od nejstaršího překladu k nejnovějšímu docházelo ke snižování použití generalizace, a naopak narůstá použití oficiálních ekvivalentů.

5.1.2 *Procesy na lodích*

Do této kategorie řadím kulturně specifické prvky vztahující se k operacím při řízení či údržbě lodi a k námořním trestům. Ve vybraném rozsahu se těchto prvků vyskytovalo pouze 5.

Příklad 11

RLS	Leastways, if such was your intention as to enter and careen , and there ain't no better place for that in these waters.“ (89-90)	Postupy
GH	(...) aspoň bylo-li vaším úmyslem přistáti ; a není k tomu účelu lepšího místa v těchto vodách.“ (68)	GEN
V&F	(...) chcete-li totiž přistát v Kiddově kotvišti. Lepší přístav byste marně hledal.“ (84)	GEN
AS	Jestli jste tam totiž chtěl zarejdovat , lepší místo se nenajde.“ (67)	SUB

Výraz „careen“ v pasáži Příkladu 11 se používá specificky pro obrácení lodi na bok v mělčině, aby ji bylo možno opravit a provést údržbu¹⁹.

Tento význam je ve všech třech překladech vypuštěn a je použita generalizace. GH a V&F se shodují v použití výrazu „přistát“. AS použil slovo „zarejdovat“, což v sobě nese o něco vyšší míru specifčnosti, slovo v sobě nese silnější konotace manévrování s lodí.

Příklad 12

RLS	„We was a-talkin' of keel-hauling ,“ answered Morgan. „ Keel-hauling , was you? (62)	Postupy
-----	--	---------

¹⁹ Careen. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/2759817740>.

GH	„Mluvili jsme o těžkých námořnických trestech ,“ odpověděl Morgan. „O těžkých trestech , že jste mluvili? (48)	GEN
V&F	„Mluvili jsme o různých trestech pro námořníky, o potopení... “ odpověděl Morgan. „No to je na mou duši pro vás jako stvořené, abyste se vy dva o tom bavili. (60)	GEN
AS	„Mluvili jsme o tom, jak nás za trest provlekali pod kýlem ,“ odpověděl Morgan. „ Provlekali pod kýlem , tak o tom? (49)	OEK

Příklad 12 se týká námořnických trestů. Zmíněný trest, v angličtině zvaný „keel-hauling“, je notoricky známý zvláště jako trest spojený s piráty. Jednalo se o proces, kdy byl námořník přivázán k provazu, shozen z jednoho boku lodi a protáhnut pod lodním kýlem k druhému boku. Takový trest měl většinou za následek utopení nebo úmrtí na následky zranění (Dear & Kemp 2006).

GH a V&F v překladu generalizují na „(těžké) námořnické tresty“, a V&F dodatečně zmiňují potopení. AS použil kalk „provlekání pod kýlem“, který je využíván i v jiné tvorbě, a dal by se považovat za zažitý překlad.

Příklad 13

RLS	"And now, men," said the captain, when all was sheeted home , "has any one of you ever seen that land ahead?" (88)	Postupy
GH	„A nyní, lidé,“ pravil kapitán, když vše bylo zařízeno , „viděl již někdo z vás tuto zemi před námi?“ (67)	GEN
V&F	„A teď nám povězte, hoši,“ řekl kapitán, když byly jeho rozkazy provedeny , „byl z vás někdo někdy v těchto končinách?“ (83)	GEN
AS	Po přitažení plachetních provazů řekl kapitán: „Tak co, hoši, jestlipak někdo z vás už někdy viděl tamhleto zemi vpředu?“ (66)	PAR

Pojem „sheeted home“ ukázaný v Příkladu 13 se používá pro specifické nastavení plachet. Poznámka v anglickém vydání Ostrova pokladů z roku 1921 jej vysvětluje jako stav, kdy všechny plachty na lodi jsou napjaté na hranici možností (Stevenson 1921, s. 224).

GH pojem generalizuje na zcela neutrální „vše bylo zařízeno“, veškerá specifičnost se tak v jeho překladu vytrácí. V&V situaci řeší podobným způsobem. Parafráze, kterou použil AS, přímo popisuje proces upravení plachet.

Příklad 14

RLS	Lay to , and whistle for a wind, that's my view.“ (94)	Postupy
GH	Vyčkávat a nepropásti dobrého větru, toť moje mínění. (71)	GEN

V&F	Musíme prostě trpělivě vyčkávat a doufat v nejlepší. (88)	GEN
AS	Nezbývá nám než přitočit loď a být ve střehu. (70)	PAR

„Lay to“ je pojem pro zastavení lodi či její přivedení do přístavu²⁰. Objevuje se v pasáži románu, kde důstojníci uvažují o dalším postupu po objevení plánované vzpoury v jejich posádce. V kontextu loď teprve připlouvá k ostrovu, a úryvek v Příkladu 14 představuje návrh jedné z postav, že by měli nejprve s lodí přistát a čekat, co nastane.

GH ve svém překladu opět generalizuje na bezpříznakové slovo „vyčkávat“, stejně jako V&F. AS význam námořnického výrazu ponechává v parafrázi podle smyslu.

Příklad 15

RLS	We had a dreary morning's work before us, for there was no sign of any wind, and the boats had to be got out and manned, and the ship warped three or four miles round the corner of the island (...) (98)	Postupy
GH	Měli jsme před sebou na dopoledne pernou práci, neboť nebylo ani stopy po větru, i musily být spuštěny a obsazeny čluny a loď musila být vlečena asi tři nebo čtyři míle kolem hrotu ostrova (...) (73)	PAR
V&F	Měli jsme před sebou pořádnou dřinu. Po větru nebylo ani památky, a tak jsme museli spustit čluny a táhnout loď tři až čtyři míle kolem špičky ostrova (...) (94)	PAR
AS	Dopoledne nás čekala krušná práce, ani větřík nezafoukal, nezbývalo nám než spustit čluny a nějaké tři čtyři míle kolem výběžku odvléci loď úzkým průlivem (...) (74)	PAR

Příklad 15 předkládá pojem „warp“ ve významu přesouvání lodi po vodě za pomoci člunů a provazů (Dear & Kemp 2006). Všichni překladatelé se shodli na parafrázi podle smyslu, což zde bylo pravděpodobně jediné možné řešení.

5.1.2.1 Shrnutí

V této krátké kapitole nebylo mnoho prostoru pro variaci mezi překladateli, přesto lze vidět kontrast mezi překlady GH a V&F a překladem AS, jak ukazuje Tabulka 3. První dva zmínění se v použitých postupech zcela shodují, ve stejném počtu generalizují většinu pojmů a parafrázují pouze jednou. Zato AS se generalizování zcela vyhnul a preferuje parafrázi.

²⁰ Lay to. In: *Collins Online Dictionary* [online]. HarperCollins Publishers, 2019. [cit. 2024-24-28]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/lay-to>.

Tabulka 3: Shrnutí kapitoly 5.1.2

Překladačský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Substituce	0	0	1
Generalizace	4	4	0
Parafráze	1	1	3
Oficiální ekvivalent	0	0	1

5.1.3 Hodnosti v posádce

Překlad hodností v posádce do češtiny je složitější vzhledem k tomu, že každá hodnost má jiné, často velice specifické funkce, ve většině případů tedy nelze jednoduše parafrázovat podle smyslu, tak jako v předchozích příkladech.

Tuto oblast nejvíce ovlivňuje nejednotné názvosloví a častá nedostupnost definic existujících pojmů, což je viditelné u překladů hodností „A B mariner“, „boatswain“, „coxswain“ a „quartermaster“. Z nich první je označení řadového námořníka, zbývající tři označují různé důstojnické funkce. Těmto pojmům se věnují Příklady 16-19.

Příklad 16

RLS	When I was an A B mariner I'd have come up alongside of him, hand over hand, and, and broached him to in a brace of old shakes, I would; but now – „ (63)	Postupy
GH	Kdybych byl ještě mladý námořník , byl bych ho chytil muž proti muži a důkladně se s ním vypořádal. Ale teď – „(49)	GEN
V&F	Kdybych byl ještě mladý lodivod , jaký jsem bývával, tak by mi, panečku, nebyl unikl z pazourů, a kdybych ho byl dostal, tak bych s ním byl zatočil, že by nevěděl, kde mu hlava stojí. Ale teď – „(61)	SUB
AS	Být ještě vrchním lodníkem , bokem bych k němu přirazil a drapl ho jako nic, ale takhle – „ (50)	GEN

Příklad 16 ukazuje pojem „A B mariner“, který se jako synonymum pojmu „able seaman“²¹ používá pro označení řadového námořníka kvalifikovaného pro konání všech úkolů na lodi²².

GH pro překlad použil generalizaci. V této pasáži jednonohý John Silver vzpomíná na doby před svým zraněním, označením „mladý námořník“ zde tedy GH neklade důraz na konkrétní funkci v posádce, ale na období v Silverově životě. Podobně postupují i V&F, ti však použili výraz „lodivod“, kdy se již jedná o specifickou funkci námořníka, který pomáhá navigovat loď v obtížných vodách (anglicky „pilot“) (Dear & Kemp 2008, s. 221)²³. V jejich překladu se tedy jedná o substituci. AS použil výraz „vrchní lodník“, který GH a V&F použili jako překlad zcela jiných pojmů (viz Příklady 17-19). Tento pojem se v češtině používá, avšak nepodařilo se mi dohledat konkrétní definici. Správně by se tedy v některých případech měl použít postup považovat za substituci, jelikož však není možné přesně určit, kterých příkladů se toto týká, budu český pojem považovat za generalizující.

Příklad 17a

RLS	I have a boatswain who pipes, Livesey; so things shall go man-o'-war fashion on board the good ship <i>Hispaniola</i> .	Postupy
GH	Mám vrchního lodníka , jenž hraje na píšťalu, Livesey! Tak půjde všechno jako na válečné lodi na palubě dobré lodi <i>Hispaniola</i> . (44)	GEN
V&F	<i>A vrchní lodník píská na píšťalu jako siréna. A tak to na naší drahé Hispaniole bude klapat jako na nějaké válečné lodi.</i> (54)	GEN
AS	Za dělmistra mám, Livesey, člověka, který fouká na píšťalu; na palubě milé <i>Hispanioly</i> se tedy zařídíme jako na válečném korábu. (45)	SUB

Příklad 17b

RLS	(...) and I was dog-tired when, a little before dawn, the boatswain sounded his pipe, and the crew began to man the capstan-bars. (73)	Postupy
GH	(...) a byl jsem unaven jako pes, když krátce před svítáním lodní mistr zapískal na svou píšťalu a mužstvo se počalo shromažďovati u kotevní nátoče. (56)	OEK
V&F	A byl jsem k smrti unaven, když se těsně před rozbřesknutím ozvala píšťala vrchního lodníka a mužstvo se vrhlo k vratidlu. (70)	GEN

²¹ A.B. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/3333028859>.

²² Able seaman. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1166901001>.

²³ Lodivod. In: *Velký slovník lodí a moře: anglicko-český slovník hesel*. Praha: Triton, 2008, s. 221. ISBN 80-86044-23-8.

AS	(...) když pak před svítáním dělmistr zapískal a mužstvo nastoupilo k vratidlu, byl jsem k smrti utrmácený. (56)	SUB
----	---	-----

„Boatswain“ je termín pro důstojníka, který má na starosti lodní výbavu a práci posádky²⁴. U tohoto termínu se poprvé vyskytuje nekonzistentnost v rámci jednoho překladu, což uvádí Příklad 17.

GH a V&F zvolili výše zmíněný generalizující pojem „vrchní lodník“, avšak GH jej použil pouze v jeho prvním výskytu v Příkladu 17a. V příkladu 17b již používá výraz „lodní mistr“. Zde se již jedná o uznávaný ekvivalent anglického „boatswain“ (směrnice Evropského Parlamentu COM/2013/0622, 2013)²⁵²⁶, takže se dá s jistotou mluvit o substituci v případech, kdy byl výraz použit jinde, např. jako překlad slova „coxswain“ (viz Příklad 18). AS používá slovo „dělmistr“, což Novotný ve *Slovníku* uvádí jako ekvivalent pozice „gunner“ (Dear & Kemp 2008, s. 79). Jedná se tedy o substituci.

Příklad 18a

RLS	And the coxswain , Israel Hands, was a careful, wily, old, experienced seaman, who could be trusted at a pinch with almost anything. (75)	Postupy
GH	A druhý vrchní lodník , Israel Hands, byl pozorný, chytrý, starý, osvědčený námořník, na něhož bylo téměř ve všem možno úplně se spolehnouti. (58)	GEN
V&F	A lodivod Israel Hands byl spolehlivý, pracovitý a zkušený starý námořník, který by byl mohl zastávat každý úkol, kdyby bylo nutno. (72)	SUB
AS	Šalupář Israel Hands byl opatrný, chytrý, zkušený matróz, na kterého bylo ve všem spolehnouti. (58)	PSN

Příklad 18b

RLS	„John,“ cries the coxswain , „you’re a man!“ (86)	Postupy
GH	„Johne,“ zvolal lodní mistr , „vy jste muž.“ (66)	SUB
V&F	„Janku,“ zvolal lod’mistr , „ty jsi přece jenom pašák!“ (81)	SUB
AS	„Jsi správný chlapík, Johne,“ zvolal šalupář . (65)	PSN

²⁴ Boatswain. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/7358782039>.

²⁵ Loďmistr. In: *Velký slovník lodí a moře: anglicko-český slovník hesel*. Praha: Triton, 2008, s. 221. ISBN 80-86044-23-8.

²⁶ PŘÍLOHA k návrhu SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterou se stanoví technické požadavky pro plavidla vnitrozemské plavby a zrušuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/87/ES. In *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Článek 15a.18 odstavec 3. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-CS/TXT/?uri=CELEX:52013PC0622&qid=1714413888974&from=EN>.

Pojem „coxswain“, zobrazený v Příkladu 18, označuje důstojnickou funkci zodpovědnou za kormidlování lodního člunu či menší loďky a vedení její posádky²⁷.

Opět se jedná o případ nekonzistentních termínů. GH v Příkladu 18b použil stejnou generalizaci, jakou použil v Příkladu 17a, a v Příkladu 18b opakuje stejný termín, jako v Příkladu 17b. Ze strany čtenáře zde existuje riziko záměny postav Joba Andersona a Israele Handse, kteří v původním textu mají hodnosti „boatswain“ a „coxswain“. Je možné, že GH pojmy „vrchní lodník“ a „lodní mistr“ používal jako obecná označení lodních důstojníků. V&F pro překlad termínu „coxswain“ v obou případech použili pojem lodivod, který již předtím použili pro přeložení „A B mariner“ (viz Příklad 16). V případech obou překladatelů se jedná o substituci (mimo pojem „vrchní lodník“).

Zajímavým způsobem se s pojmem „coxswain“ vypořádal AS, který jej přeložil jako „šalupář“. Tento výraz se však nevyskytuje v žádném dostupném slovníku a veškeré vyhledávání odkazuje zpět na překlad AS. Vzhledem k tomu, že slovo „coxswain“ vychází ze starého výrazu pro člun či malou loďku (Dear & Kemp 2006) a „šalupa“ označuje větší námořní člun (SSJČ²⁸), můžeme postup AS popsat jako posun v přímém překladu.

Příklad 19a

RLS	„Flint was cap'n; I was quartermaster , along of my timber leg. (80)	Postupy
GH	„Flint byl kapitánem a já byl dozorcem nad zásobami , pro svou dřevěnou nohu. (61)	PAR
V&F	„Já byl jen vrchní lodník , kvůli té své dřevěné noze, kapitán byl Flint. (76)	GEN
AS	„Kapitánem byl Flint; já jsem byl jenom podnárodním , to kvůli té dřevěné noze. (61)	OEK

Příklad 19b

RLS	(...) but when I was quartermaster , lambs wasn't the word for Flint's old buccaneers. (82-83)	Postupy
GH	Ale když jsem byl Flintovým podvelitelem , byli staří Flintovi bukanýři krotší než jehňata. (63)	GEN
V&F	(...) ale když já byl vrchním lodníkem u starého Flinta, tak se o žádném z nás nedalo říci, že bychom byli zrovna jehňátka. (78)	GEN

²⁷ Coxswain. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1136612577>.

²⁸ Šalupa. In: *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. Ústav pro jazyk český, v. v. i. 2011. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%A1alupa&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

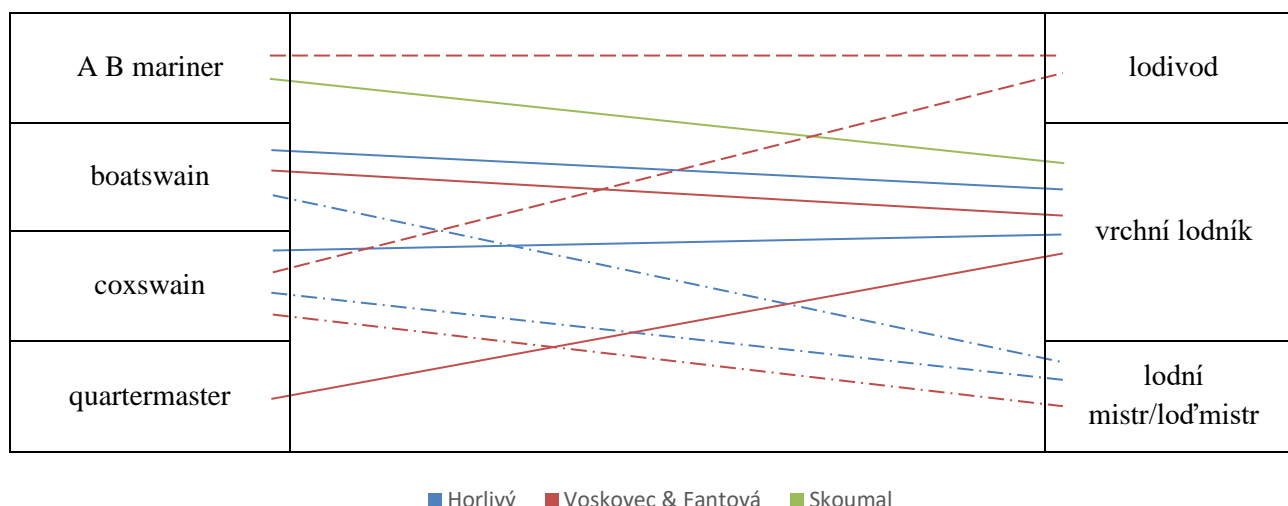
AS	(...) ale když jsem byl ještě podnárodním , Flintovi bukanýři nebyli žádní beránci. (63)	OEK
----	---	-----

Posledním termínem v této skupině problematických překladů je „*quartermaster*“, viz Příklad 19. Jedná se o pozici přímo zodpovídající kapitánovi za stav zásob a nástrojů používaných na lodi²⁹.

GH význam zachovává skrze parafrázi v Příkladě 19a, v Příkladě 19b již generalizuje na „*podvelitele*“. V&F zde opět použili vrchní lodník stejně jako v Příkladech 17a a 18a. Výraz „*podnárodní*“, který použil AS, není vysvětlen v žádném dostupném oficiálním slovníku, vyskytuje se však v mnoha starších textech. Jan Vogeltanz na internetovém fóru *Prima plana* pojem uvádí jako překlad německého „*Quartiermeister*“ (ekv. „*quartermaster*“) ³⁰, v tom případě by se jednalo o oficiální ekvivalent.

Pro lepší vizualizaci opakovaně použitých pojmů v Příkladech 16-19 předkládám následující diagram:

Obrázek 3: Opakující se pojmy

Jak ukazuje Obr. 3, pojem lodivod byl překladateli V&F použit dvakrát, a to jako překlad pojmů „A B mariner“ i „coxswain“. „Lodní mistr“ nebo „loďmistr“ bylo použito celkem třikrát, dvakrát Horlivým pro překlad „boatswain“ a „coxswain“, a jednou V&F taktéž pro překlad „coxswain“. Nejvíce použití lze vidět u výrazu vrchní lodník použitého

²⁹ Quartermaster. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-12-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1170502863>.

³⁰ VOGELTANZ, Jan. *Stejnokroje c. (a) k. armády a námořnictva v letech 1867-1918 4/4*. Online. In: *Prima plana: Historie c. k. armády v napoleonské epoše*. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/stejnokroje-c-a-k-armady-a-namornictva-v-letech-1867-1918-4-4/>. [cit. 2024-04-29].

celkem pětkrát jako překlad pro následující: „A B mariner“ u AS, „boatswain“ a „coxswain“ u GH, a „boatswain“ a „quartermaster“ u V&F.

Příklad 20a

RLS	„I see. You are our new cabin-boy ; pleased I am to see you.“ (60)	Postupy
GH	„už vidím. Vy jste náš nový kajutní hoch . Těší mne, že vás poznávám.“ (47)	KK
V&F	„Ty jsi náš nový plavčík . Jsem upřímně rád, že tě poznávám.“ (59)	OEK
AS	„už vím. Ty jsi náš nový poskok ; těší mě.“ (48)	GEN

Příklad 20b

RLS	„Here, you ship's boy ,” he cried, (...) (72)	Postupy
GH	„Hej, plavčíku , jdi od toho! (56)	OEK
V&F	„A ty, plavčíku , maž odsud a už ať jsi v kuchyni(...) (69)	OEK
AS	„Hej, poskoku ,” osopil se na mě, (...) (56)	GEN

Příklad 20 ukazuje překlady výrazů „cabin-boy“ a „ship's boy“, které byly v románu použity ve stejném významu jako označení pro nezletilého Jima Hawkinse.

GH přeložil výraz doslovně jako „kajutní hoch“. V následujícím Příkladě 20b však používá výraz „plavčík“, který se v dnešní době běžně používá jako český ekvivalent výrazu „cabin-boy“³¹. Je možné, že překladatel si byl vědom rozdílu významu pojmů „cabin-boy“ a „ship's boy“ (první pojem je označení pro chlapce, který obsluhoval důstojníky a pasažéry na lodi³², druhý je technicky vzato hyperonymum, označuje obecně chlapce sloužícího na lodi³³), přestože jsou v textu používány pro tutéž postavu a je otázkou, zda je Stevenson nepoužíval jako synonyma. V&F i AS oba pojmy překládají konzistentně, V&F používají již zmíněný pojem „plavčík“ a AS generalizuje na „poskoka“. Vyhýbání se ekvivalentu plavčík je u AS pravděpodobně z toho důvodu, že slovo „plavčík“ se v češtině častěji používá ve významu dozorce u např. plaveckých bazénů a AS chtěl konkretizovat význam z původního textu.

Příklad 21

RLS	I did not tell you that Blandly (...) had found an admirable fellow for sailing-master (...) (55)	Postupy
-----	--	---------

³¹ Plavčík. In: *Lingea: Anglicko-český slovník*. [online]. Lingea s.r.o. [cit. 2024-29-04]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky/plav%C4%8D%C3%ADk>.

³² Cabin boy. In: *Oxford English Dictionary, s.v.* [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1087571487>.

³³ Ship-boy. In: *Oxford English Dictionary, s.v.* [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1058368236>.

GH	Ještě jsem vám neřekl, že Blandly (...) našel výborného chlapíka jako lodního velitele , (...) (43-44)	OEK
V&F	Neřekl jsem Vám, že Bladley (...) našel výborného chlapíka za kapitána . (54)	OEK
AS	Ještě jsem vám neřekl, že nám Blandly (...) našel znamenitého kapitána . (45)	OEK

Pojem „sailing-master“ uvedený v Příkladu 21 je v románu používán jako synonymum pojmu „captain“ a jako „kapitán“ jej překládali V&F a AS. GH použil výraz „lodní velitel“, který se podle dobových zdrojů používal právě v tomto významu (Staněk 1918)³⁴. Ve všech třech případech se tedy jedná o oficiální ekvivalent.

Příklad 22

RLS	But there we were without a mate ; and it was necessary, of course, to advance one of the men. The boatswain, Job Anderson, was the likeliest man aboard, and, though he kept his old title, he served in a way as mate . (75)	Postupy
GH	Ale tak jsme zůstali bez důstojníka a bylo ovšem nutno povýšiti na jeho místo někoho z mužstva. Vrchní lodník Job Anderson byl nejzručnější z mužstva na lodi a, ačkoliv podržel svůj starý titul, konal práci vrchního kormidelníka . (58)	OEK + SUB
V&F	Ale loď se octla bez kormidelníka a bylo nutno ho nahradit někým z posádky. Vrchní lodník Job Anderson byl k tomu nejzpůsobilejší, a ačkoli mu zůstal starý titul, zastával jaksi místo po kormidelníkovi . (72)	SUB
AS	Byli jsme bez kormidelníka ; nezbylo nám než jmenovat kormidelníkem někoho z mužstva. Z celé lodi se na to nejlépe hodil dělmistr Job Anderson, svou hodnost si ponechal, ale přitom dělal kormidelníka . (58)	SUB

Částečná shoda mezi překladateli nastala v Příkladě 22 v překladu slova „mate“, jehož českým ekvivalentem je „důstojník“ (Dear & Kemp 2008, s. 224). Takto pojem překládal GH v jeho prvním výskytu v dané pasáži, dále však používá „(vrchní) kormidelník“. Jako „kormidelníka“ překládají i V&F a AS. Tato shoda v substituci je zvláštní, pojem mate označuje obecně důstojníka, tedy zástupce kapitána, a s kormidlováním nemá souvislost, zatímco kormidelník je separátní role (v angličtině „helmsman“) (tamtéž, s. 186).

³⁴ STANĚK, Josef. „Evropa“ Svatopluka Čecha. Rozbor Literárně Historický. In: *Listy filologické: Folia Philologica: časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený roku 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1.1918, 45(3/4), s. 192-219. [cit. 2024-04-29] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23449315>.

5.1.3.1 Shrnutí

V této kategorii se z překladatelských postupů objevují kalk, posun, substituce, parafráze, generalizace, oficiální ekvivalent a vynechávka. Celkový počet použitých postupů v této kategorii ukazuje Tabulka 4.

Tabulka 4: Shrnutí kapitoly 5.1.3

Překladatelský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Kalk	1	0	0
Posun	0	0	1
Substituce	2	3	2
Generalizace	4	2	2
Parafráze	1	0	0
Oficiální ekvivalent	4	2	2
Vynechávka	0	1	0

Možná překvapivě zde v kontrastu s prvky materiální kultury nejvíce figurují oficiální ekvivalenty v překladu Horlivého. U něj však také nejčastěji nastává situace, kdy stejný výraz použije pro více různých pojmů, nebo pro jeden pojem použije dva různé české výrazy. Horlivý také jako jediný z překladatelů použil parafrázi a kalk. Naproti tomu se pouze u Skoumala objevuje posun a u Voskovce a Fantové opět figuruje vynechávka.

6 Intralingvistické prvky

Intralingvistické kulturně specifické prvky tvoří podstatnou část koloritu románu. Míra jejich používání od sebe odděluje postavy-suchozemce a námořníky a v jistém smyslu i kladné postavy od záporných. Valnou většinu intralingvistických KSP totiž pozorujeme právě u postav pirátů. Časté užívání výrazů z námořního světa je v textu známkou jakési „profesní deformace“ námořníků a jejich blízkého vztahu k jejich povolání.

6.1.1 Frazeologismy

V původním románu se objevuje velké množství přirovnání a idiomů vycházejících z námořního prostředí. Ve studovaném rozsahu se vyskytlo celkem 18 frazeologismů, z toho některé v kombinacích v rámci jedné věty. Postavy námořníků používají výrazy označující lodní součásti k označení osob či částí těla na základě vnější podobnosti, jako lze vidět např. v Příkladu 23.

Příklad 23

RLS	„Do you call that a head on your shoulders, or a blessed dead-eye ?“ (62)	Postupy
GH	„Človče, máte to na ramenou hlavu nebo jste slepý ,“ (...) (48)	PSN
V&F	„Máš, človče, v hlavě mozek nebo řešeto ?“ (60)	SUB
AS	„To nosíš na ramenou hlavu, nebo kladkový špalek ,“ (49)	PAR

V této pasáži se John Silver obrací na dalšího námořníka, aby mu vynadal za jeho nepozornost a neschopnost odpovědět na otázky. Používá výraz „dead-eye“, který označuje typ kladky používaný v lodním ráhnoví. Jedná se o kulatý kus dřeva provrtaný na třech místech, takže připomíná obličej. Přestože Novotný uvádí jako překlad „slepá očníce“ (Dear & Kemp 2008, s. 421), je však otázkou, zda by si čtenáři v tomto kontextu uvědomili, že se jedná o lodní součást.

GH pasáž překládá doslovně s posunem, výraz „dead-eye“ mění na přídavné jméno „slepý“. Zde je možné, že si překladatel nebyl ani vědom, že se jedná o označení lodní součásti, v daném kontextu je však i tato doslovná interpretace funkční. V&F volí více domestikující postup, kdy výraz z námořního prostředí nahrazují českým běžně používaným výrazem „řešeto“. AS přirovnání zachoval ve formě, jakou má v původním textu, výraz „dead-eye“ překládá parafrází podle významu lodní součásti.

Příklad 24

RLS	„Ah, she’s a handsome craft , she is,“ the cook would say, and give her sugar from his pocket, and then the bird would peck at the bars and swear straight on, passing belief for wickedness. (77)	Postupy
GH	„Ó, to je hezký chytrák ,“ říkával kuchař a vyndal cukr z kapsy a pak pták kloval do mříže ukrutně nadávaje se zpustlostí, převyšující každé pomyšlení. (59)	KK
V&F	„Ó, to je mazaná potvůrka ,“ řekl kuchař a vytahoval pro něho cukr z kapsy. A tu začal pták klovat do drátů klece a klít a nadávat tak bohapustě, že člověka až hrůza jíkala. (73)	PAR
AS	„ Pašák ,“ pochválil ho kuchař, sáhl do kapsy a podal mu cukr; papoušek kloval do příček a tak bohapustě klnul, že by tomu nikdo nevěřil. (59)	PAR

Příklad 24 ukazuje podobnou situaci. „She’s a handsome craft“ je fráze, která se většinou používá u lodí (včetně zájmen, v anglicky mluvících zemích se podle tradice lodě označují ženskými zájmeny), zde však Silver hovoří o svém papouškovi.

Spojitosť s loděmi zde nezachovává žádný z překladatelů. V překladech GH a V&F se zdá, že si význam slova „craft“ interpretovali podobně jako přídavné jméno „crafty“, tedy chytrý, mazaný. GH tak frázi překládá doslovně. V&F již více domestikují a parafrázuji v češtině běžným výrazem „mazaná potvůrka“, čímž také jistým způsobem zachovává dojem blízké náklonnosti mezi pirátem a jeho papouškem. AS zde také použil parafrázi, kdy celou frázi nahradil jednoslovnou pochvalou „pašák“.

Příklad 25

RLS	„There,“ John would add,“ you can’t touch pitch and not be mucked , lad. (77)	Postupy
GH	„Z toho vidíte, hochu,“ dodával k tomu obyčejně John, „ že se člověk musí pošpinit, dotkne-li se smůly . (59)	PSN
V&F	„To víš,“ omlouval ho Pečínka, „ nikdo se nemůže válet v bahně a zůstat čistý , chlapče. (73)	PAR
AS	„Inu, chlapče, okolo močidla chodě neujdeš nádchy . (59)	SUB

Idiom „you can’t touch pitch and not be mucked“ GH přeložil doslovně s posunem v podmětu věty, viz Příklad 25. V jistém ohledu tento překladatel nejvíce zachovává spojitost s námořním prostředím, protože na starých dřevěných lodích z tohoto období bylo typické, že se mezery mezi dřevem utěšňovaly smolou (Dear & Kemp 2008, s. 424). Není však pravděpodobné, že by si běžný český čtenář tuto spojitost uvědomil. V&F idiom parafrázuji neutrálním bezpříznakovým způsobem. Kreativní řešení použil AS, kdy výraz z výchozího textu nahradil českým příslovím „okolo močidla chodě nádchy neujdeš“. Toto přísloví pochází až z 15. století a dnes je pokládáno za velmi archaické (Černá 2015), což ve výsledku podporuje představu dobové specifičnosti románu.

Příklad 26

RLS	But that's not the course I lay. (81)	Postupy
GH	Ale takovýto způsob života se mi nelíbí. (62)	PAR
V&F	Kdežto já si to, panečku, umím jinak zařídit! (77)	PAR
AS	Já jsem to tak nedělal. (62)	PAR

Fráze „lay the course“ použitá v Příkladu 26 ve svém původním významu znamená nastavit směr plavby. Silver ji v daném kontextu používá obrazně ve smyslu určení své životní dráhy, kterou srovnává s nezřízeným způsobem života ostatních pirátů. Tato kulturní specifičnost se opět ve všech třech překladech vytrácí, všichni překladatelé zde volili bezpříznakovou parafrázi.

Příklad 27

RLS	If you would on'y lay your course, and a p'int to windward , you would ride in carriages, you would. (85)	Postupy
GH	Kdybyste jenom pluli pravým směrem, pěkně po větru , vozili byste se v kočárech! (65)	PSN
V&F	Kdybyste uměli sami pořádně určit směr a držet se ho , mohli byste se pak klidně rozvalovat v kočárech. (80)	PSN
AS	V kočáře byste se jednou vozili, kdybyste nasadili správný kurs a drželi se při větru . (64)	PSN

Fráze se ve stejném kontextu objevuje znovu v Příkladu 27, spolu s „point to windward“ (v textu napsáno v imitaci přízvuku). Zde však překladatelé prvek překládají doslovně, GH a V&F s úpravami pro lepší dynamičnost, AS používá kalk.

Příklad 28

RLS	And the ‚Spy-glass‘ is sold, lease and goodwill and rigging ; (...) (82)	Postupy
GH	A hospoda ‚U dalekohledu‘ je prodána – nájemní právo, zákazníci, všechno všudy, co v ní je (...) (63)	PAR
V&F	A ‚Dalekohled‘ je prodaný se vším všudy, jak to leží a stojí . (78)	SUB
AS	Dalekohled i s nájmem a koncesí jsem prodal; a má lepší polovice odjela za mnou. (62)	VCH

Když Silver v Příkladu 28 hovoří o prodeji svého hostince, používá frázi „lease and goodwill and rigging“. „Lease“³⁵ a „goodwill“³⁶ jsou právní termíny související s vlastnictvím podniku, avšak rigging je již opět námořní pojem označující veškeré lodní lanoví (Dear & Kemp 2008, s. 421). V tomto kontextu pravděpodobně označuje veškeré vnitřní vybavení hostince.

GH výraz parafrázuje podle smyslu na „všechno všudy, co v ní je“. V&F celou vyznačenou část parafrázuje s tím, že zmínku o vybavení hostince substituuje v češtině často používaným „jak to leží a stojí“. Toto slovní spojení, které se objevuje ve smlouvách, také znamená, že kupující přebírá odpovědnost za veškeré vady na nově nabytém majetku (Rambousek 2023), což zároveň může podtrhovat Silverův pochybný charakter. Překlad AS zachovává jen právní pojmy z výchozího textu a třetí námořnický pojem vynechává.

Příklad 29

RLS	(...) and here I let him give us all the slip before my blessed dead-lights! (63)	Postupy
GH	A já dovolím, aby nám všem vypálil rybník před mým zatraceným slepým zrakem! (49)	SUB
V&F	A já ho nechám upláchnout hezky všem nám před nosem. (61)	PAR
AS	(...) mám ho před nosem a nechám ho z kajuty upláchnout okenicí! (50)	PAR

Zajímavý případ snahy o zachování spojitosti s námořním prostředím se objevuje v překladu AS v Příkladu 29. Původní fráze „give (someone) the slip“ se používá ve smyslu „utéct někomu“³⁷. V románu se vyskytuje v pasáži, kde Silver nadává, že mu z hostince uprchl pirát dříve, než ho mohli chytit.

GH ve svém překladu substituuje za české „vypálit někomu rybník“, což překladu přidává specifitější význam, tedy nejen, že uprchlý pirát z hostince utekl, ale že Silvera a ostatní přechytračil. Naopak V&F použili zjednodušující parafrázi hovorovým „upláchnout“. AS zde přichází s větou „nechám ho z kajuty upláchnout okenicí“. Nejedná se o doslovný popis událostí, kapitola, ze které úryvek pochází, se odehrává v hostinci na souši, věta je tedy čistě obrazné vyjádření v podobném duchu, jako výše zmíněné příklady.

³⁵ Lease. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/3059023015>.

³⁶ Goodwill. In *A Dictionary of Marketing* [online]. Oxford University Press, 2016. [cit. 2024-04-10] Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198736424.001.0001/acref-9780198736424-e-0782>.

³⁷ Give someone the slip. In: *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus* [online]. Cambridge University Press, 2020. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/give-the-slip>.

Příklad 30

RLS	When I was an A B mariner I'd have come up alongside of him, hand over hand, and broached him to in a brace of old shakes , I would; but now –, (63)	Postupy
GH	Kdybych byl ještě mladý námořník, byl bych ho chytil muž proti muži a důkladně se s ním vypořádal . Ale teď –, (49)	PAR+VCH+ SUB+VCH
V&F	Kdybych byl ještě mladý lodivod, jaký jsem bývával, tak by mi, panečku, nebyl unikl z pazourů, a kdybych ho byl dostal, tak bych s ním byl zatočil, že by nevěděl, kde mu hlava stojí . Ale teď –, (61)	PAR+VCH+ SUB+VCH
AS	Být ještě vrchním lodníkem, bokem bych k němu přirazil a drapl ho jako nic , ale takhle –, (50)	KK+ VCH+PAR

Příklad 30 ukazuje složitou situaci, kde jsou v jedné větě nakombinované čtyři kulturně specifické fráze. První, „come up alongside“, v původním významu znamená přiblížit se bokem k boku jiné lodi³⁸, zde je použita přeneseně ve smyslu dohnání a chycení prchající osoby. Pro frázi „hand over hand“ *Oxford Companion to Ships and the Sea* dodává definici „rychle tahat za lano střídavě oběma rukama“ a také, že se přeneseně používá ve smyslu rychlého pohybu (Dear & Kemp 2006), což je právě případem zde. „Broach to“ označuje manévr, kdy je loď rychle otočena proti směru větru³⁹, což zapříčiní její prudké zastavení. Zde je fráze použita také v kontextu zastavení útěku osoby. Nakonec, „brace of shakes“ označuje krátký interval, než se zcela napne plachta, když je loď otočena po větru, a opět se jedná o frázi, která ve VK přešla i do běžného užívání (tamtéž).

Lze předpokládat, že v takové situaci se překladatelé uchýlí ke zkracování a vynechávání. GH ve svém překladu vynechává jakoukoliv zmínku rychlosti či času, stejně jako V&F. V obou překladech je navíc přidána informace, kdy postava Johna Silvera mluví o ztrestání uprchlého piráta, zatímco v původním textu se zmiňuje jen o jeho rychlém lapení. Vzhledem k pozicím vět tyto přidané informace považuji za substituci fráze „broached him to“. AS také vynechává jakýkoliv překlad „hand over hand“, ale již přímo překládá „come up alongside of him“ jako „bokem bych k němu přirazil“. Také jaksí kombinuje „broached him to in a brace of old shakes“ použitím hovorového slova „drapl ho“, které v sobě nese představu rychlosti pohybu.

³⁸ Alongside. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/3289461078>.

³⁹ Broach. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [2024-04-19]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1322626856>.

Příklad 31

RLS	(...) how long are we a-going to stand off and on like a blessed bumboat? (83)	Postupy
GH	(...) Jak dlouho budeme tu ještě chodit okolo toho jako kočka okolo horké kaše? (64)	SUB
V&F	(...) Jak dlouho ještě budeme dělat hodná dítkna na téhle zatracené rachotě? (79)	SUB
AS	(...) jak dlouho se tu ještě budeme motat jako nějaká proviantní loďka. (63)	KK

Přirovnání v Příkladu 31 odkazuje na malé čluny, které v přístavech krouží okolo zakotvených lodí, kterým prodávají zboží, většinou zásoby čerstvých potravin (Dear & Kemp, 2006). V románu přirovnáním postava piráta naráží na zdlouhavé čekání, než mohou začít vzpouru.

Substituci za velice běžné české přirovnání „chodit jako kočka okolo horké kaše“ s významem shodným s VT zvolil GH. V&F výraz také nahrazují za frázi běžnou v českém prostředí. AS ve snaze zachovat spojitost s námořním prostředím frázi překládá jako kalk.

Příklad 32

RLS	Lay to, and whistle for a wind , that's my view.“ (94)	Postupy
GH	Vyčkávat a nepropásti dobrého větru , toť moje mínění. (71)	PSN
V&F	Musíme prostě trpělivě vyčkávat a doufat v nejlepší. (88)	PAR
AS	Nezbývá nám než přitocit loď a být ve střehu. (70)	PAR

„Whistle for wind“, tedy zahvízdání pro vítr, je starý námořnický zvyk. Jak popisuje Hole v článku *Superstitions and Beliefs of the Sea*, hvízdání bylo na lodích obvykle zakázáno, neboť se věřilo, že přivolává nepříznivé počasí. V případě bezvětrí se však zahvízdat mohlo, v naději přivolání větru. (Hole 1967, s. 186). V Příkladu 32 je výraz použitý přeneseně. Dr. Livesey zde komentuje nejistou situaci ohledně blížící se vzpoury, výraz má tedy význam čekání a doufání v příznivé změny.

Překlad GH je doslovný s posunem. Dojem kulturního specifika ve zmínce větru je zachován, význam se však lehce mění. Na rozdíl od původního výrazu, který vyvolává dojem pasivního čekání na to, co se stane, překlad GH napovídá spíše aktivní zapojení ve snaze odvrátit vzpouru. V&F a AS ve svých překladech výraz parafrázuji podle smyslu.

6.1.1.1 Shrnutí

Ve frazeologismech z velké části figuruje metafora, jejich jednotlivé komponenty mají samostatně odlišný význam a jejich smysl zcela závisí na kontextu. Ze strany překladatele

je tak mnohdy vyžadována podstatně vyšší míra kreativity než u extralingvistických prvků. Souhrn překladatelských postupů použitých v této kategorii ukazuje Tabulka 5.

U všech tří překladatelů v této kategorii převažovalo použití parafráze podle smyslu. Překladatelé také mnohdy volili substituci za český frazém podobného významu. Tohoto postupu nejvíce využívali Voskovec a Fantová. V překladech Horlivého a Skoumala často figuruje přímý překlad s posunem, a dochází u nich i k použití kalku. Všichni tři překladatelé dvakrát použili vynechávku, a to v místě velkého nahromadění frazémů v Příkladu 30.

Tabulka 5: Shrnutí kapitoly 5.2.1

Překladatelský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Kalk	2	0	2
Posun	5	2	4
Substituce	4	6	4
Parafráze	8	9	7
Oficiální ekvivalent	0	0	0
Vynechávka	2	2	2

6.1.2 Slang

Výrazů, které řadím mezi slang, se ve studovaném rozsahu vyskytlo celkem 7. Do této kategorie řadím výrazy na základě vnější podobnosti, jak je popisuje Čechová (2003, s. 55), eufemismy a profesní výrazy, které nespádají pod odbornou terminologii.

Příklad 33a

RLS	(...) and here I let him give us all the slip before my blessed dead-lights! (63)	Postupy
GH	A já dovolím, aby nám všem vypálil rybník před mým zatraceným slepým zrakem! (49)	KK
V&F	A já ho nechám upláchnout hezky všem nám před nosem. (61)	SUB
AS	(...) mám ho před nosem a nechám ho z kajuty upláchnout okenicí! (50)	SUB

Příklad 33b

RLS	The same broadside I lost my leg, old Pew lost his dead-lights . (80)	Postupy
GH	Právě při té příležitosti, kdy já jsem přišel o nohu, ztratil starý Pew svůj zrak . (61)	PAR
V&F	O tu nohu jsem přišel zrovna tam, kde Kostelnička přišel o oči . (76)	PAR
AS	Na jedinou salvu přišel starý Pew o oči a já zas o nohu. (61)	PAR

Ve vybraném úseku románu se jako slang vyskytovala převážně označení osob. Výjimkou je výraz „dead-lights“, který je použit celkem dvakrát. Slovo v původním významu označuje poklop přes průzor v lodi, v námořním slangu se však používá pro oči⁴⁰.

V jeho prvním výskytu, jak ukazuje Příklad 33a, se objevuje v kontextu, který dobře umožňuje substituci českou hovorovou frází „utéct před nosem“, čehož využili V&F i AS. GH očividně výraz interpretoval v doslovném smyslu, kdy obojí slova, z nichž se výraz skládá, chápe jako jednotky významu samy o sobě. Ve svém překladu tedy význam rozšiřuje na „slepý zrak“. V jeho podání se tedy jedná o kalk.

V druhém případě, viz Příklad 33b, již všichni překladatelé upustili od jakýchkoli obrazných výrazů, a všichni tři parafrázuji buď jako „oči“ nebo „zrak“.

Příklad 34

RLS	By a „ gentleman of fortune “ they plainly meant neither more nor less than a common pirate, (...) (83)	Postupy
GH	„ Kavalírem štěstěny “ očividně nemyslili nic více a nic méně než obyčejného mořského lupiče (...) (64)	KK
V&F	„ Rytíř štěstěny “ byl u nich každý docela obyčejný pirát (...) (79)	SUB
AS	„ Dobrodruh “ že pro ně znamená tolik co prachsprostý pirát (...) (63)	PAR

„Gentleman of fortune“ je eufemismus, kterým se v románu navzájem označují piráti, aby nevzbudili podezření zbytku posádky.

Jak ukazuje Příklad 34, GH výraz přeložil jako kalk, kde slovo „kavalír“ funguje jako ekvivalent anglického „gentleman“. Tento výraz asi nejvíce zachovává dojem eufemismu vzhledem k významu těchto dvou slov. V&F slovo „gentleman“ nahrazují českým slovem „rytíř“, což výrazu dodává jakýsi dojem hrdinství. Podobný efekt má postup AS, který celý eufemismus parafrázoval jako „dobrodruh“. Toto řešení poněkud ubírá na vznešenosti původního výrazu, ale zato v řeči postav zní velmi přirozeně.

⁴⁰ Deadlight. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [2024-04-24] Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/4080429599>.

Příklad 35

RLS	(...) I don't want none of these sea-lawyers in the cabin a-coming home, unlooked for, like the devil at prayers. (86)	Postupy
GH	(...) nepřeji si, aby se mi doma najednou objevil některý z těch mořských učenců z kabiny, neočekávaně jako ďábel při modlitbách. (66)	KK
V&F	(...) tak bych moc nerad, aby se někdo z té naší vznešené čeládky najednou vynořil jako ďábel při modlitbách, (81)	PAR
AS	(...) to by bylo pěkné, aby se mi – jako čert při modlitbě – do toho připletl nějaký námořní advokát , který se mimo nadání vrátil domů. (65)	KK

Další eufemismus, „sea-lawyer“, který lze vidět v příkladu 35, slovník *Merriam-Webster* definuje jako „hádavý, puntičkářský námořník“⁴¹. GH a AS oba výraz překládají skrze kalk jako „mořský učenec“ a „námořní advokát“. V&F jej parafrázuje kulturně neutrálním „vznešená čeládka“.

Příklad 36a

RLS	But now I find that every man before the mast knows more than I do. (67)	Postupy
GH	Ale nyní vidím že kterýkoli prostý lodník ví o výpravě víc, než já. (52)	PAR
V&F	Ale nyní poznávám, že i ten poslední námořník ví víc než já. (65)	GEN
AS	Ale najednou vidím, že kdejaký plavčík o tom ví víc než já. (53)	SUB

Příklad 36b

RLS	And how did I begin? Before the mast , like you!“ (82)	Postupy
GH	A s čím jsem začal? Byl jsem prostým námořníkem na přídi jako vy.“ (63)	PAR
V&F	A jak jsem začínal? Zrovna tak jako ty – jako obyčejný plavčík .“ (77)	SUB
AS	A jak jsem začínal? Jako matróz , zrovna jako ty!“ (62)	GEN

Příklad 36 se týká v románu poměrně často používaného výrazu „man before the mast“. Výraz „before the mast“, tedy „před stěžněm“ původně doslovně označoval pozici, kde byli ubytováni námořníci (tedy na přídi lodi), později se začal používat jako obecný pojem pro námořníky, kteří nebyli důstojníky (Dear & Kemp 2006).

Ve studovaném rozsahu se výraz objevil celkem čtyřikrát, a jen GH jej konzistentně parafrázoval podle smyslu jako „prostý námořník/prostý lodník/prosté mužstvo“.

⁴¹ Sea lawyer. In: *Merriam-Webster.com Dictionary*. [online]. Merriam-Webster, 2011. [Cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/sea%20lawyer>.

V&F výraz střídavě generalizují na „námořník“ (viz Příklad 36a) nebo substituují výrazem „plavčík“ (viz Příklad 36b), který, jak bylo vysvětleno v kapitole **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** Př. 20, je spíše ekvivalentem pojmu „ship’s boy“. V tomto kontextu se však rozumí, že podstatný je kontrast mezi vysokou pozicí důstojníka a obyčejnou posádkou, použití nejnižší hodnosti v hierarchii námořníků tedy má svůj význam. Takto postupoval ve svém překladu i AS, avšak s tím rozdílem, že místo slova „námořník“ používá výraz „matróz“, což je v češtině archaické označení námořníka (viz Příklad 36b). V Příkladu 36 uvádím jen dva výskyty výrazu „man before the mast“, všechny případy výskytu tohoto výrazu jsou v Příloze v části V., příklad 55.

Příklad 37

RLS	Dooty is dooty, messmates . (64)	Postupy
GH	Povinnost je povinnost, hoši . (50)	GEN
V&F	Povinnost je povinnost, kamarádi námořníci . (62)	PAR
AS	Takhle to nejde, kamarádi . Služba je služba. (50)	GEN

Následující dva slangové výrazy se v námořní literatuře a dalších médiích objevují poměrně často. První z nich, „messmate“, které ukazuje Příklad 37, se mezi námořníky a vojáky používá pro označení pravidelného spolusedícího u jídelního stolu na lodích a v armádě⁴². GH a AS zde volí podobný postup, GH generalizuje na prosté „hoši“ a AS na „kamarádi“. V&F ještě parafrázuje jako „kamarádi námořníci“.

Příklad 38a

RLS	I began to see that here was one of the best of possible shipmates . (64)	Postupy
GH	Počal jsem v něm viděti námořníka , patřícího k nejlepším ve svém oboru. (50)	GEN
V&F	Zkrátka získával si mě čím dál tím víc jako pravý a upřímný rádce a kamarád . (62)	PAR
AS	Lepšího kamaráda na lodi , řekl jsem si, asi nenajdu. (51)	PSN

⁴² Messmate. In: *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military*. [online]. Oxford University Press, 2001. [Cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199891580.001.0001/acref-9780199891580-e-5065>.

Příklad 38b

RLS	„Capt. Kidd’s Anchorage‘ – just the name my shipmate called it. (89)	Postupy
GH	Ah, zde to je: „Kotviště kapitána Kidda“ – můj lodní kamarád to nazýval právě tím jménem. (68)	KK
V&F	„Kotviště kapitána Kidda‘, - zrovna tak tomu říkal ten náš námořník! (84)	GEN
AS	Vida, tady stojí „Kotviště kapitána Kidda“ – tak tomu říkal můj kamarád na lodi . (67)	PSN

Druhý, podobný výraz v Příkladě 38 je „shipmate“. Označují se tak námořníci, kteří spolu sloužili na jedné lodi⁴³.

V prvním výskytu v Příkladu 38a GH generalizuje, mění výraz pouze na „námořníka“, v Příkladu 38b již používá kalk. V&F v Př. 38a parafrázuje a rozšiřují význam na „rádce a kamarád“, ale v Příkladě 38b používají stejný generalizující postup, jako GH v Příkladě 38a. AS v obou příkladech překládá přímo jako „kamarád na lodi“.

Příklad 39

RLS	All well, I hope; all shipshape and seaworthy? “ (66)	Postupy
GH	Všechno jde dobře doufám; vše je v pořádku a připraveno k odplutí? “ (51)	PAR
V&F	Doufám, že je všechno v pořádku a že můžeme ve zdraví vyrazit? “ (64)	PAR
AS	Všechno v pořádku , jak doufám, jen vyplout. “ (52)	PAR

Spojení adjektiv „shipshape and seaworthy“ použitých pro popis lodi kombinuje dva pojmy, z nichž první znamená „v pořádku, řádně upravená“⁴⁴ a druhý „ve vhodném stavu pro vyplutí na moře“.⁴⁵ Jak ukazuje Příklad 39, všichni tři překladatelé parafrázuje podle těchto významů.

6.1.2.1 Shrnutí

V této kategorii se vyskytla největší míra použití kalku, a to v překladu Horlivého. Voskovec a Fantová se jakémukoliv překladu zcela vyhnuli a ve svém překladu

⁴³ Shipmate. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [2024-04-25]
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1146798604>.

⁴⁴ Shipshape. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [2024-04-25]
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/1845383702>.

⁴⁵ Seaworthy. In: *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military*. [online]. Oxford University Press, 2001. [Cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199891580.001.0001/acref-9780199891580-e-7178>.

preferovali substituci a parafrázi. Skoumal použil kalk pouze jednou, posun použil ve stejné míře jako generalizaci a substituci. Celkový počet použitých postupů v této kategorii je v Tabulce 6.

Tabulka 6: Shrnutí kapitoly 5.2.2

Překladačský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Kalk	4	0	1
Posun	0	0	2
Substituce	0	4	2
Generalizace	2	2	2
Parafráze	3	5	3

6.1.3 Rozkazy a profesní fráze

Mezi rozkazy a profesní fráze řadím stereotypní fráze, které jsou běžně užívané v komunikaci lodní posádky. Ve vybraném rozsahu výchozího textu se jich mnoho nevyskytovalo, jsou zde tedy uvedeny všechny.

Příklad 40

RLS	Seaward ho! Hang the treasure! (55)	Postupy
GH	Vzhůru na moře! K čertu s tím pokladem! (43)	PAR
V&F	Vzhůru kotvy! Poklad? Čert jej vem! (54)	SUB
AS	Vzhůru na moře! Čert vzal poklad! (45)	PAR

První vyskytující se v této kategorii je fráze „seaward ho“, kterou ukazuje Příklad 40. Zvolání „ho“ se mezi lodníky používá k přivolání pozornosti k určitému směru⁴⁶, zde „seaward“ tedy směrem k moři.

Všichni tři překladačelé převádějí zvolací funkci slova „ho“ slovem „vzhůru“, čímž se zachovává povzbuzující efekt slova. GH a AS oba zvolání parafrázuji jako „vzhůru na moře“ zatímco V&F frázi nahrazují rozkazem „vzhůru kotvy“, který je však také spojen s vyplutím na moře a nemění celkový význam v kontextu.

⁴⁶ Ho. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2023. [2024-04-26]
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/3260111855>.

Příklad 41

RLS	„ All hands aboard by four this afternoon,“ shouted the squire, after him. (65)	Postupy
GH	„ Všechno mužstvo dnes ve čtyři hodiny na palubu! “ křičel za ním statkář. (51)	PAR
V&F	„ Všichni muži na palubu dnes odpoledne o čtvrté,“ zavolal za ním pan Trelawney. (63)	PAR
AS	„Ve čtyři odpoledne všichni na palubu, “ houkl za ním zeman. (51)	PAR

Následující příklad, rozkaz „all hands aboard“ svolávající posádku na palubu, je možná nejslýchanějším rozkazem v literatuře a médiích s námořní tematikou.

Jak lze vidět v Příkladu 41, jeho překlad je poměrně jednoznačný, mezi parafrázemi, které překladatelé použili, jsou jen minimální rozdíly. AS ve svém překladu vynechává podmět, výsledný překlad je tedy o něco dynamičtější.

Příklad 42

RLS	„ Ay, ay, sir, “ cried the cook, in the passage. (65)	Postupy
GH	„ Ano, ano, pane, “ volal kuchař odcházejce. (51)	KK
V&F	„ Podle rozkazu, pane, “ vzkřikl kuchař a zmizel. (63)	PAR
AS	„ Ano, prosím, “ ozval se z chodby kuchař. (51)	PAR

„Ay, ay, sir“ je taktéž velmi častá fráze, jedná se o tradiční odpověď námořníků na rozkaz důstojníka. V textu se objevuje vícekrát, každý překladatel však zůstal konzistentní ve svém zvoleném postupu, který ukazuje Příklad 42.

GH celou frázi převádí jako kalk. V&F volí parafrázi „podle rozkazu, pane“. AS také použil parafrázi, avšak jeho řešení „ano, prosím“ poněkud ztrácí ostrost, kterou lze vnímat v původním textu a předchozích dvou překladech.

Příklad 43

RLS	„ Stand by to go about, “ the parrot would scream. (77)	Postupy
GH	„ Mějte se k práci, “ zaskřehotal papoušek. (59)	GEN
V&F	„ Pochodem vchod! “ zaskřehotal papoušek. (73)	SUB
AS	„ Pozor, otočit lod! “ zavřeštěl papoušek. (59)	PSN

Posledním výrazem v této kategorii je „stand by to go about“, kterou ukazuje Příklad 43. Jedná se o rozkaz prikazující posádce, aby se připravila k otočení lodí

v opačném směru⁴⁷. V kontextu se však nejedná o skutečný rozkaz, Silverův papoušek pouze opakuje slova, která se kdysi naučil, význam zde tedy není důležitý.

GH a V&F tedy původní význam neponechávají. GH ve svém překladu rozkaz generalizuje na obecnou pobídku k práci, zatímco V&F substituuje často používaným vojenským rozkazem „pochodem vchod“. Naopak AS se drží původního významu a rozkaz překládá posunem v přímém překladu.

6.1.3.1 Shrnutí

V této malé kategorii nebylo mnoho prostoru pro variaci mezi překladatelskými postupy. Všichni překladatelé minimálně dvakrát parafrázovali, a u zbývajících prvků použili jeden až dva další postupy. Konkrétní čísla zobrazuje Tabulka 7.

Tabulka 7: Shrnutí kapitoly 5.2.3

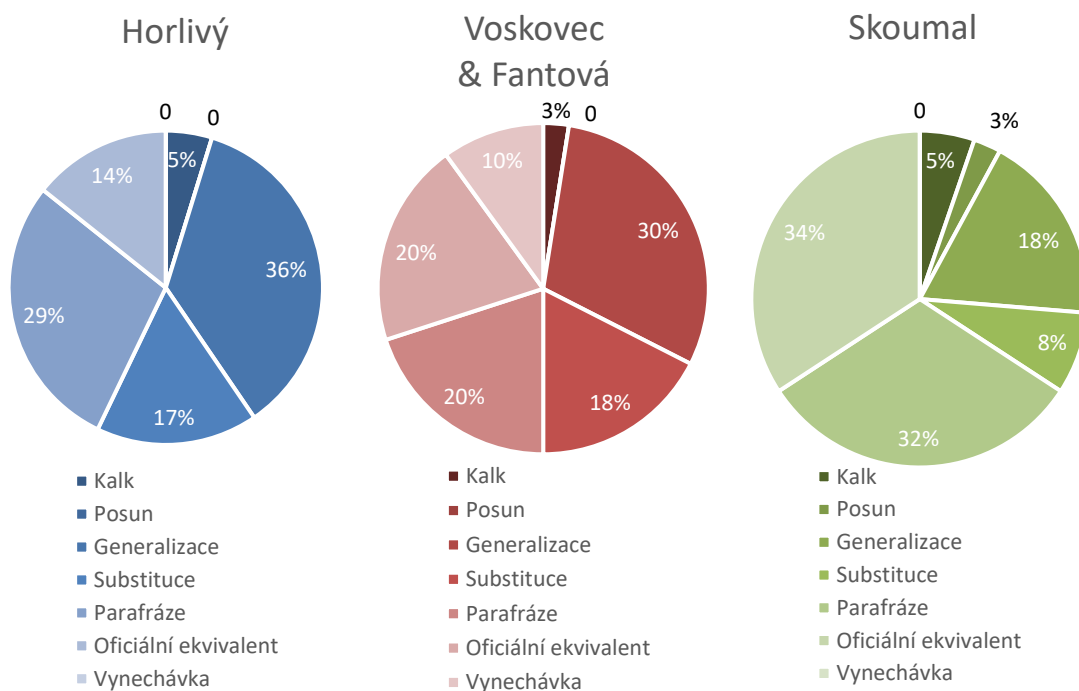
Překladatelský postup	Překlad Horlivého	Překlad Voskovce	Překlad Skoumala
Kalk	1	0	0
Posun	0	0	1
Substituce	0	2	0
Generalizace	1	0	0
Parafráze	2	2	3

6.2 Kvantitativní analýza

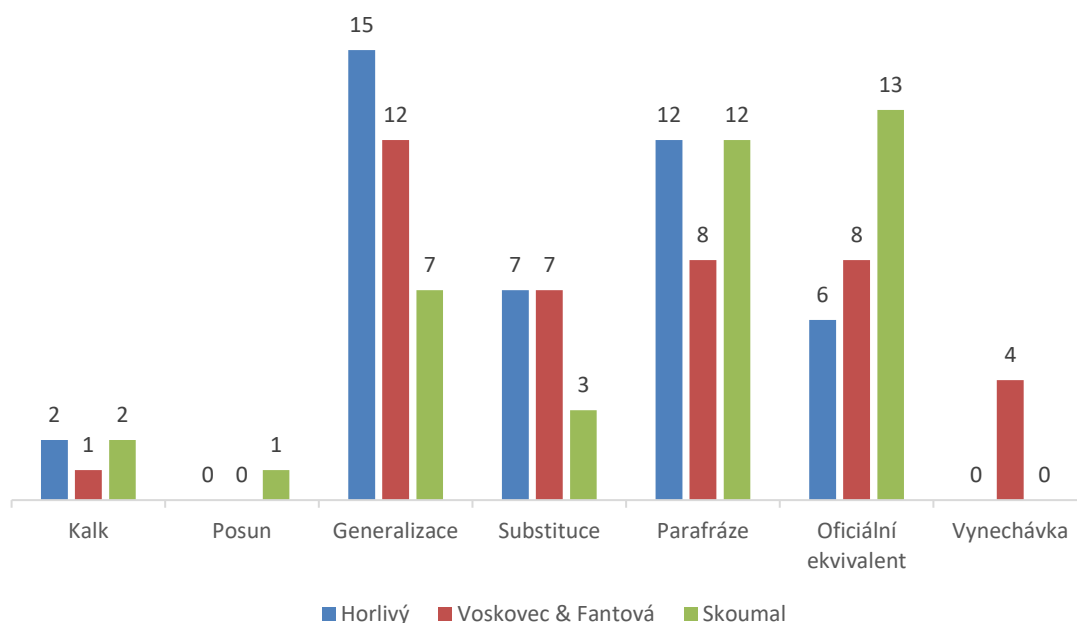
Výchozí text ve studovaném rozsahu obsahoval celkem 61 kulturně specifických prvků. V této části uvádím výslednou statistiku výzkumu překladatelských postupů pro převod extra- a intralingvistických KSP. Poměry použitých postupů v obou kategoriích jsou vyobrazeny v následujícím Grafu 1 a Grafu 2.

⁴⁷ To go about. In: *Oxford English Dictionary*, s.v. [online]. Oxford University Press, 2024. [2024-04-26]
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/OED/5606053291>.

Graf 1a: Použité postupy pro překlad extralingvistických KSP u jednotlivých překladatelů

Graf 1b: Souhrn použitých postupů pro překlad extralingvistických KSP u všech překladatelů

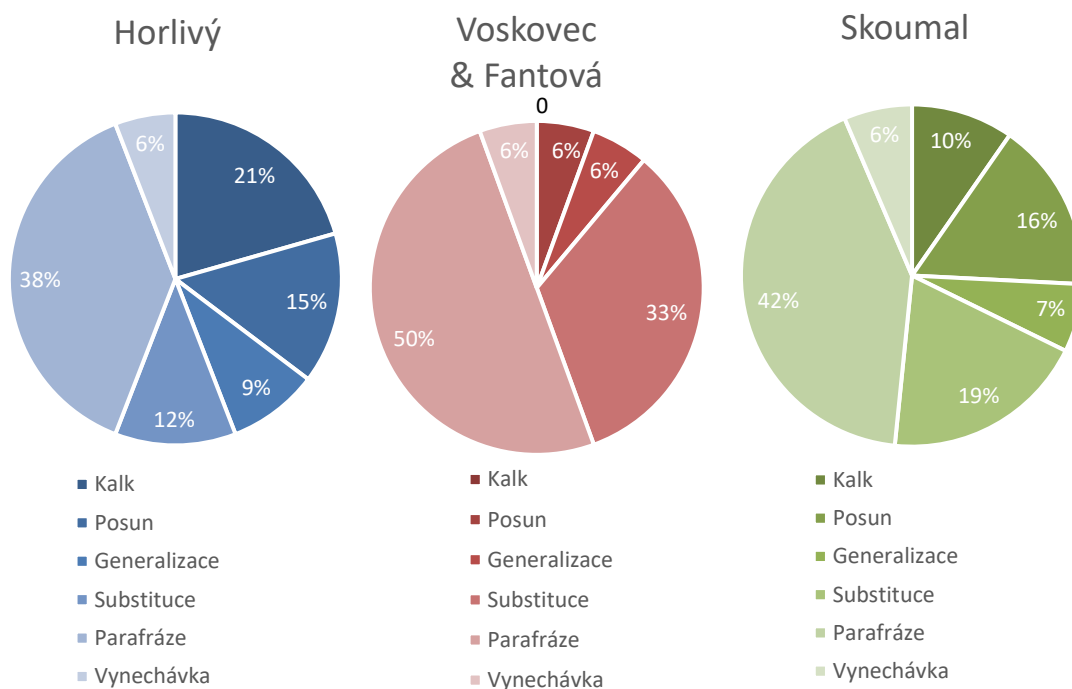
Jak vyplývá z Grafu 1, u extralingvistických prvků ve všech překladech převládaly postupy orientované na cílový jazyk. Míra použití přímého překladu činí jen 5 % v překladu Horlivého, 3 % u V&F a 7 % u Skoumala. Vynechávka je také velice málo používaný postup, využili ji jen Voskovec a Fantová, a to celkem čtyřikrát.

Z postupů orientovaných na cílový jazyk převažovala u Horlivého generalizace (36 %) následovaná parafrází podle smyslu (29 %) a substitucí (17 %). U Voskovce a Fantové rovněž byla dominantní generalizace (30 %), dále parafráze (20 %) a substituce

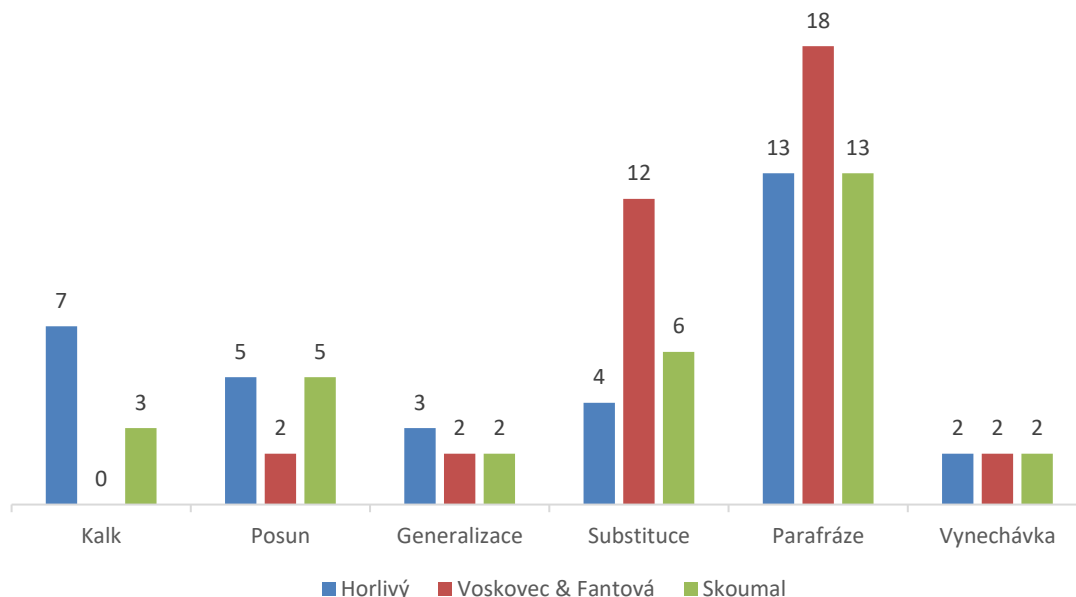
(18 %). Ve Skoumalově překladu naopak dominovala parafráze podle smyslu (32 %), po ní generalizace (18 %) a jen minimální substituce (8 %).

V použití oficiálních ekvivalentů je mezi překladateli jasně patrný vývoj. Horlivý použil oficiální ekvivalenty jen ve 14 % případů, což je méně než jakýkoliv jiný postup s výjimkou přímého překladu. Voskovec a Fantová oficiální ekvivalenty používali ve stejné míře jako parafrázi podle smyslu (20 %). Zdaleka nejvíce oficiálních ekvivalentů použil Skoumal (34 %), v jeho překladu dokonce počtem převyšují jeho nejpoužívanější postup parafrázi.

Graf 2a: Použité postupy pro překlad intralingvistických KSP u jednotlivých překladatelů

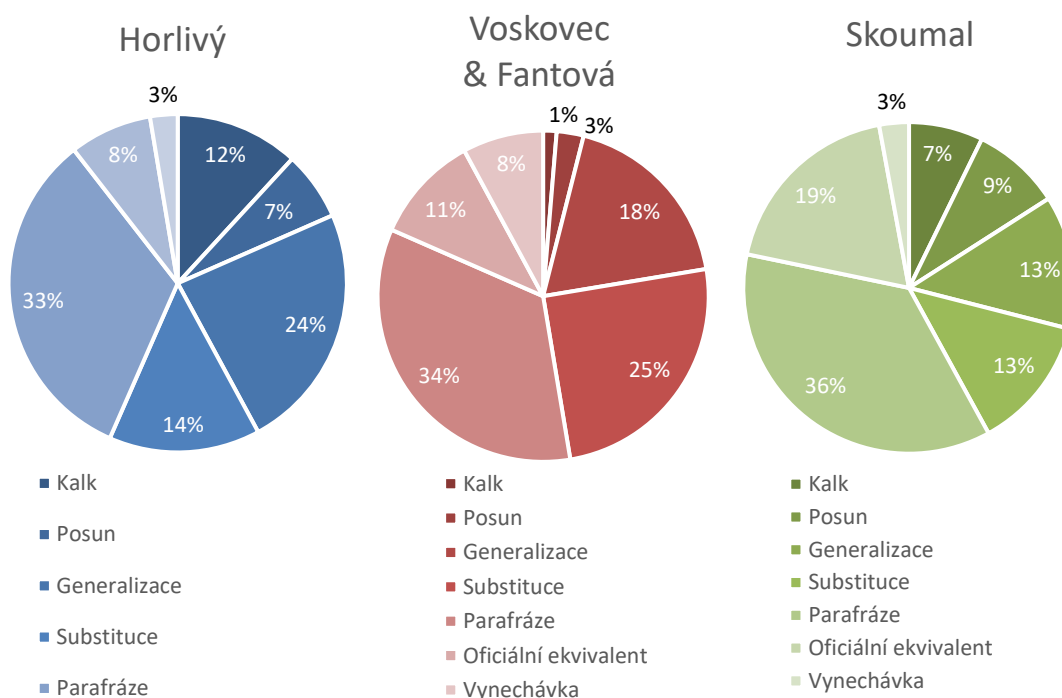
Graf 2b: Souhrn použitých postupů pro překlad intralingvistických KSP u všech překladatelů

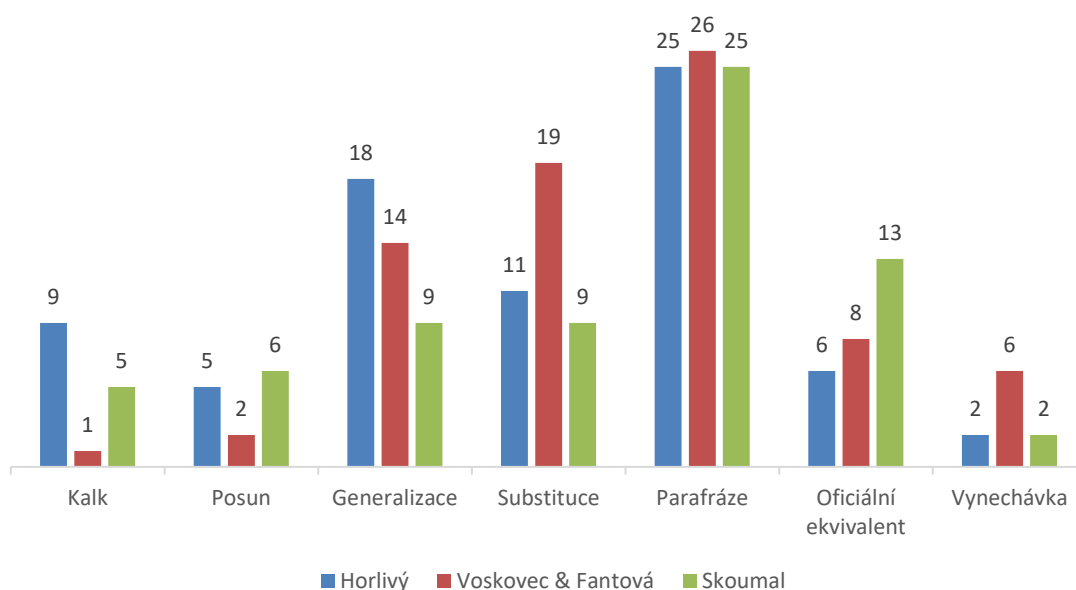
Graf 2 ukazuje míry použití různých překladatelských postupů u intralingvistických prvků. Na rozdíl od extralingvistických zde nefigurovalo použití oficiálních ekvivalentů. Vynechávku všichni překladatelé použili dvakrát. Lze také pozorovat častější použití přímého překladu. Nejvíce přímý překlad používal Horlivý – 21 % představoval kalk a 15 % posun. Překlad Horlivého je tedy ze tří vybraných překladů nejsilněji orientovaný na výchozí jazyk. Opačný případ nastal v překladu Voskovce a Fantové, kdy posun byl využit jen dvakrát (6 %), a použití kalku se překladatelé zcela vyhnuli. Skoumal se v použití přímého překladu nachází mezi Horlivým a V&F, kalk používá v 10 % případů a posun v 16 %.

U všech překladatelů se v překladu intralingvistických prvků zdaleka nejvíce vyskytovala parafráze podle smyslu (38 % u GH, 50 % u V&F, 42 % u AS). V překladu Horlivého se podstatně méně vyskytuje generalizace (9 %) a substitute (12 %). Vysoký kontrast v použitých postupech lze vidět v překladu Voskovce a Fantové, kde generalizace tvoří jen 6 % použitých postupů, zato 33 % patří substituci. Dle Pedersenova modelu, kde substitute a parafráze zaujímají pozici nejsilnější orientace na CJ (2005, s. 4), se tedy jedná o překlad nejvýrazněji orientovaný na CJ. Skoumal substituci používá jen o něco více než posun (19 %) a minimálně generalizuje (7 %).

Graf 3: Celkový podíl použitých postupů pro překlad KSP u jednotlivých překladatelů

Graf 3b: Souhrn použitých postupů pro překlad všech KSP u všech překladatelů

Kompletní počty všech překladatelských postupů zobrazuje Graf 3. Nejčastěji použitým postupem ve všech překladech byla parafráze podle smyslu (33 % u GH, 34 % u V&F, 36 % u AS). Jako druhý nejběžnější postup byla u GH generalizace (24 %) a třetí substitute (14 %). V překladu V&F tomu bylo naopak (substitute 25 %, generalizace 18 %). AS používal generalizaci a substituci ve stejné míře (13 %).

Přímý překlad byl všemi překladateli používán jen málo. Jediný GH použil kalk (12 %) vícekrát než oficiální ekvivalent, což lze připsat horšímu stavu českého názvosloví v době vzniku překladu. Posun byl použit v 7 % případů. Ve výsledku je tedy překlad

Horlivého z vybraných překladů nejsilněji orientovaný na VT. V&F z překladatelů použili přímý překlad nejméně, posun ze 3 % a jen z 1 % kalk. U AS použití přímého překladu opět narůstá, s 7 % kalku a 9 % posunu.

Co se týče oficiálních ekvivalentů, s novějšími překlady jejich použití viditelně narůstá. Horlivý použil oficiální ekvivalenty jen šestkrát (8 %), V&F osmkrát (11 %), a ve Skoumalově překladu se vyskytují třináctkrát (19 %).

Z celkového počtu použitých překladatelských postupů pro všechny studované typy KSP vyplývá, že obecně napříč překlady výrazně převládaly postupy domestikační. Nejsilněji domestikujícím překladem je překlad Voskovce a Fantové (77 % použitých postupů), na druhém místě je překlad Horlivého (71 %), a nejméně domestikujících postupů použil Skoumal (62 %). Vynechávka je v překladech používána minimálně, v překladech GH a AS činí jen 3 %. V&F vynechávku používali častěji než přímý překlad (8 %).

Závěr

Tématem práce byla analýza a porovnání překladatelských postupů ve třech překladových verzích románu *Ostrov pokladů* autora Roberta Louise Stevensona se zaměřením na kulturně specifické prvky týkající se oblasti námořnictví. Román je svým vyobrazením prostředí námořníků a pirátů z 18. století obzvláště proslavený, převod kulturně specifických prvků tedy v jeho překladech hraje podstatnou roli.

V teoretické části nejprve bylo představeno původní dílo a jeho autor. Bylo vysvětleno použití kulturně specifických prvků v románu a jejich role v textu. Dále byli krátce představeni překladatelé G. Horlivý, Prokop Voskovec, Marie Fantová a Aloys Skoumal, jejichž překlady byly předmětem analýzy v praktické části. V následující kapitole jsem přiblížila problematiku českého námořního názvosloví, jeho historický vývoj a důvody, proč je překlad KSP z této oblasti do češtiny složitý. Byl vysvětlen koncept kulturně specifických prvků a předvedeny modely jejich klasifikace podle Vilikovského, Pedersena a Newmarka a také modely překladatelských postupů pro KSP, jak je popisuje Levý, Hervey & Higgins, Newmark a Pedersen.

Praktická část je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První se věnuje překladu extralingvistických KSP, konkrétně názvosloví týkající se lodí, pracovních procesů a hodností v posádce. Druhá část je zaměřená na intralingvistické prvky, a to frazeologismy, slangové výrazy a pracovní fráze. V každé z těchto kategorií byla provedena kvalitativní analýza překladů konkrétních příkladů daných KSP. Použité překladatelské postupy byly kategorizovány na základě Pedersenova modelu překladů KSP a jejich počty byly použity pro kvantitativní analýzu. Výsledek prokázal podstatné rozdíly mezi překlady v rámci extralingvistických i intralingvistických prvků. Vyšlo najevo, že i přes časovou blízkost dvou novějších překladů se v rovině extralingvistických KSP překlad Voskovce a Fantové více podobal mnohem staršímu překladu G. Horlivého, zatímco v rovině intralingvistické byla vyšší podobnost mezi překlady Horlivého a Skoumala.

Výsledky kvantitativní analýzy poskytly odpovědi na výzkumné otázky:

1) Které překladatelské postupy převládají napříč všemi použitými překlady?

Nejčastějším překladatelským postupem v překladu KSP byla parafráze podle smyslu, která u vybraných překladů představovala více než 30 % všech použitých postupů. Dalšími nejčastějšími postupy byly generalizace a substituce, ale s rozdílnými poměry mezi překladateli.

2) Které překladatelské postupy se v dílech jednotlivých překladatelů vyskytují nejčastěji?

Mezi jednotlivými překlady v nejčastějším postupu v obecné rovině panovala shoda (viz odpověď na otázku 1). Výrazné rozdíly jsou znatelné při samostatné analýze extralingvistických a intralingvistických KSP. Horlivý v překladu extralingvistických KSP nejvíce využíval generalizaci (ve 36 % případů) a parafrázi (29 %). U intralingvistických KSP převládala parafráze (38 %), ale překladatel často používal i kalk (21 %). Voskovec a Fantová extralingvistické prvky rovněž z větší části generalizují (30 %) a mají stejnou preferenci pro parafrázi a použití oficiálních ekvivalentů (20 %). V intralingvistické rovině jejich překlad vykazuje nejvýraznější preferenci pro parafrázi (50 %) a substituci (33 %). Skoumalův překlad obsahuje nejvyšší procento oficiálních

ekvivalentů v rovině extralingvistických KSP (34 %) se sekundární preferencí pro parafrázi (32 %). Intralingvistické prvky nejčastěji parafrázuje (42 %) a pro použití substituce a posunu má podobnou tendenci (19 % a 16 %).

3) Jaká je u vybraných překladatelů míra domestikace v překladu KSP?

Z hlediska celkového počtu použitých postupů pro překlad KSP vyšlo najevo, že všechny tři překlady jsou z větší části domestikující. Určujícím faktorem byla míra použití generalizace, substituce a parafráze oproti použití přímého překladu, oficiálních ekvivalentů a vynechávky. Analýza ukázala, že nejnižší míru domestikace lze pozorovat v překladu Aloyse Skoumala, kde domestikační postupy představovaly jen 62 % použitých postupů. V překladu G. Horlivého je míra domestikace 71 % a nejvýrazněji domestikujícím je překlad Voskovce a Fantové se 77 % domestikujících postupů.

Překlad námořnické kultury a názvosloví je v českém prostředí jen málo zkoumaným tématem. Tato práce by mohla být impulzem pro budoucí výzkum a vývoj v této specifické oblasti.

Summary

The focus of this thesis is translation of culture-specific items in Robert Louis Stevenson's adventure novel *Treasure Island*, particularly those pertaining to the depiction of the maritime environment of the 18th century which the novel is famous for. Of the numerous Czech translations of this novel that have been released since 1901, three were selected: the 1922 translation by G. Horlivý, the translation from 1957 by Prokop Voskovec and Marie Fantová, and the currently most often-published 1967 translation by Aloys Skoumal. In each, the translation procedures of selected CSIs were analysed based on the model developed by Jan Pedersen (2005). The goal of this research was to determine the most common translation procedures used by Czech translators in the translation of culture-specific items from the British maritime environment.

The first part of the thesis is the theoretical part, where I introduce the source text. The structure of the novel is described, as well as the usage and importance of culture-specific items in depicting the environment of the Age of Sail. A short biography of the author follows, as well as the biographies of the chosen three translators. The next chapter of the theoretical part shortly describes the history of nautical terminology in the Czech language and the reasons of its insufficiency for translation of texts centered around seafaring. The chapter also brings up the differences between British and Czech culture, one belonging to a country with rich naval history and the other being a relatively young and completely landlocked country. In addition, two publications are introduced which seek to provide a source of Czech nautical terminology – Miloslav Cajthaml's *Historické lodě 16. až 18. století (Historical ships of the 16th to 18th Century)* and *Velký slovník lodí a moře*, the Czech edition of the English *Oxford Companion to Ships and Sea*. These two publications were used as primary sources for Czech equivalents of nautical terms used in Stevenson's novel. Lastly, I introduce the theory regarding culture-specific items in translation. There, CSI classification systems by Ján Vilikovský, Peter Newmark and Jan Pedersen are explained, as well as systems of translation procedures for the translation of CSIs by Peter Newmark, Jiří Levý, Sándor Hervey & Ian Higgins and Jan Pedersen

The following practical part is split into two chapters. The first focuses on extralinguistic CSIs, which includes names for ship types and their various parts, words for processes associated with sailing, and names of the different ranks in a ship's crew. The second chapter is focused on intralinguistic CSIs – phrases, idioms and similes used by the sailor characters in the novel, expressions from nautical slang, and stereotypical work-related phrases such as officers' orders. Each chapter consisted of qualitative analysis of translation procedures used in excerpts featuring the selected CSIs in the three translations. The end of the practical part shows a quantitative analysis of the total translation procedures by all three translators. The results show that all translations were target-oriented, with paraphrase based on sense as the most common procedure. The data also shows differences between the translations. The oldest one by G. Horlivý had the strongest tendency for generalisation and used the most direct translation compared to the other translators, particularly calque. The translation by Voskovec and Fantová used the most substitution, particularly in the form of replacing intralinguistic CSIs with Czech

fixed phrases. The last translation by Aloys Skoumal showed the lowest number of domesticating procedures and the highest number of official equivalents in nautical terminology.

The purpose of this thesis was to look into an under-studied topic in Czech literary translation, and to hopefully inspire further research and development in translating nautical fiction.

Seznam tabulek

Tabulka 1: České překlady <i>Ostrova pokladů</i>	14
Tabulka 2: Shrnutí kapitoly 5.1.1.....	34
Tabulka 3: Shrnutí kapitoly 5.1.2.....	38
Tabulka 4: Shrnutí kapitoly 5.1.3.....	45
Tabulka 5: Shrnutí kapitoly 5.2.1.....	52
Tabulka 6: Shrnutí kapitoly 5.2.2.....	57
Tabulka 7: Shrnutí kapitoly 5.2.3.....	59

Seznam obrázků

Obrázek 1: Škála překladatelských postupů dle Herveyho a Higginse.....	23
Obrázek 2: Rozdělení překladatelských postupů Jana Pedersena.....	24
Obrázek 3: Opakující se pojmy.....	42

Seznam grafů

Graf 1a: Použité postupy pro překlad extralingvistických KSP u jednotlivých překladatelů.....	60
Graf 1b: Souhrn použitých postupů pro překlad extralingvistických KSP u všech překladatelů.....	60
Graf 2a: Použité postupy pro překlad intralingvistických KSP u jednotlivých překladatelů.....	61
Graf 2b: Souhrn použitých postupů pro překlad intralingvistických KSP u všech překladatelů.....	62
Graf 3a: Celkový podíl použitých postupů pro překlad KSP u jednotlivých překladatelů.....	63
Graf 3b: Souhrn použitých postupů pro překlad všech KSP u všech překladatelů.....	63

Zdroje

Primární

STEVENSON, Robert Louis. *Ostrov pokladů*. Přeložil G. HORLIVÝ. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví, nakladatelství a antikvariát (Antonín Svěcený), 1922.

STEVENSON, Robert Louis. *Ostrov pokladů*. Přeložili Prokop VOSKOVEC a Marie FANTOVÁ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

STEVENSON, Robert Louis. *Ostrov pokladů*. Přeložil Aloys SKOUMAL. Praha: Odeon, 1967.

STEVENSON, Robert Louis. *Treasure Island*. New York: Charles Scribner's Sons, 1911.

Sekundární

DOYLE, Charles. *A Dictionary of Marketing* [online]. Vyd. 4. Oxford University Press, 2016. ISBN: 9780191800221. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198736424.001.0001/acref-9780198736424-e-0782>.

BLÜMOVÁ, Dagmar. Tolik záští a tak málo prostoru!: Irsko Aloyse Skoumala. Online. *Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury*. Praha: Lidové noviny, 2006, roč. 28, č. 2, s. 24-27. ISSN 0418-5129. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/2/tolik-zasti-a-tak-malo-prostoru/>. [cit. 2024-04-28].

CAJTHAML, Miloslav. *Historické lodě 16.-18. století: stavba a konstrukce lodí, rady pro modeláře*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1756-9.

CORDINGLY, David. *Under the Black Flag: The Romance and Reality of Life Among the Pirates*. New York: Random House Trade Paperbacks, 2006. ISBN 978-0-30776307-5.

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:7b84f480-621e-11e5-81eb-001018b5eb5c>.

ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČERNÁ, Anna. Okolo močidla aneb výlet do mokřadů. *Živa: časopis přírodnický*. Praha: Matice česká při Museu Království českého, 2015, roč. 63 (101), č. 1, s. VIII. ISSN 0044-4812.

DEAR, Ian, KEMP, Peter. *The Oxford Companion to Ships and the Sea*. Vyd. 2. Oxford University Press, 2005. ISBN 9780191727504. Dostupné z:

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199205684.001.0001/acref-9780199205684>.

- DEAR, Ian, KEMP, Peter. *Velký slovník lodí a moře: anglicko-český slovník hesel*. Přeložil František NOVOTNÝ. V Praze: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-197-0.
- HAMMOND, J. R. Treasure Island. In: *A Robert Louis Stevenson Companion*. Londýn: Palgrave Macmillan, 1984, s. 101-109. ISBN 978-1-349-06080-1. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-349-06080-1_6
- HERVEY, Sándor, HIGGINS, Ian. *Thinking French Translation; A Course in Translation Method: French to English*. Vyd. 2. Londýn: Routledge, 2002. ISBN 0-203-16712-0.
- HOLE, Christina. Superstitions and Beliefs of the Sea. *Folklore*. Taylor & Francis, Ltd., 1967, roč. 78, č. 3, s. 184-189. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1258183>.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překlada*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.
- KNITTLOVÁ, Dagmar; GRÝGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
- LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel (ed.). *Umění překlada*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.
- NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. Vyd. 12. New York: Prentice Hall, 1988. ISBN 0-13-912593-0.
- The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military*. Oxford University Press, 2001. ISBN 9780199891580. Dostupné z: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199891580.001.0001/acref-9780199891580>.
- PEDERSEN, Jan. *How is Culture Rendered in Subtitles*. EuroConferences.Info [online]. 2005 [cit. 2024-23-4]. Dostupné z: http://euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Pedersen_Jan.pdf
- STANĚK, Josef. „Evropa“ Svatopluka Čecha. Rozbor Literárně Historický. In: *Listy filologické: Folia Philologica: časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený roku 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1.1918, 45(3/4), s. 192-219. [cit. 2024-29-04] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23449315>.
- STEVENSON, Robert Louis. *Podivný případ dr. Jekylla a pana Hyda; Franchardský poklad; Falesánské pobřeží*. Přeložili Jarmila FASTROVÁ a Jaroslav HORNÁT. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965

STEVENSON, Robert Louis, SIGNOR, Florence R. (ed.). *Treasure Island*. Dansville: Owen Publishing Company, 1921. Dostupné také z: <https://www.loc.gov/item/22006610/>.

VILIKOVSKÝ, Jan. *Preklad ako tvorba*. Studia litteraria. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984.

Online zdroje, slovníky a databáze

Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus [online]. Cambridge University Press, 2020. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary>.

Collins Online Dictionary [online]. HarperCollins Publishers, 2019. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/>.

FANTOVÁ Marie 6.11.1893-23.4.1963. In: *Biografický slovník českých zemí 16*. Praha: Academia, Historický ústav AV ČR, 2013, s. 72-73. ISBN 978-80-200-2292-9. Dostupné z: <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php?curid=69323>.

Gustav Winter (1889-1943). Online. Bibliothèque nationale de France. Dostupné z: <https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb12975766h>. [cit. 2024-04-28].

Lingea: Anglicko-český slovník. [online]. Lingea s.r.o. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky/>.

Merriam-Webster.com Dictionary. [online]. Merriam-Webster, 2011. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>.

Myslivecký slovník. *Bažantnice Řevničov* [online]. Dostupné z: <https://ms-bazantnice.webnode.cz/myslivecky-slovník/>.

Ostrov pokladů: vydání. Online. *Databáze knih*. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/ostrov-pokladu-45283>. [cit. 2024-04-23].

Oxford English Dictionary [online]. Oxford University Press, 2023. Dostupné z: <https://www.oed.com>.

RAMBOUSEK, Pavel-Michal. *Co znamená, když se věci prodávají, jak stojí a leží?*. In: Havelková & Partners, advokátní kancelář [online]. 19. 9. 2023 [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://www.akhavelkova.eu/blog/detail/219/co-znamená-kdyz-se-veci-prodavaji-jak-stoji-a-lezi>.

Skoumal Aloys. Online. *Obec překladatelů*. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/S/SkoumalAloys.htm>. [cit. 2024-04-28].

VOGELTANZ, Jan. *Stejnokroje c. (a) k. armády a námořnictva v letech 1867-1918 4/4*. Online. In: *Prima plana: Historie c. k. armády v napoleonské epoše*. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/stejnokroje-c-a-k-armady-a-namornictva-v-letech-1867-1918-4-4/>. [cit. 2024-04-29].

Winter, Gustav. In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, svazek 16*.
Viedeň: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2022, s. 261.
ISBN 978-3-7001-9334-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.1553/0x003c1542>.